

létesítésére, — egy a külföldi minták szerint berendezendő gazdasági intézettel egybekötött árvaház s nevelőintézet felállítására — H. Böszörmény mellett, a zeleméri pusztán — szőlőtőkétől föl. Gönczy e czélból 1844-ben külföldre utazott, tapasztalatok szerzése végett. A nyarat Hofwylben (Svájc) töltte, hol akkor a nagybíró Fellenberg vezetése alatt virágzott a kitűnően berendezett árva-gyámintézet; s ott nemcsak maga sokat látott, tanult és tapasztalt, de az intézet vezetőinek bizalmát is teljes mértékben megnyerte, mivel azok benne a kitűnő pedagógust csakhamar fölismerék. A nyár végével meg beutazta Svájcot, Bádent, Bajorországot, Würtemberg, Felső-Ausztriát, meglátogatta mindenütt a tanintézeteket, tanulmányozva a nevelési rendszereket, s tapasztalatokkal megrakodva, mint a méh a virágos mezőről, novemberben tért vissza Debreczenbe, hol a telet a felállítandó intézet előkészületei megtételével töltte s magát kézi ügyességekben és iparágakban (esztergályozásban, könyvkötésben, asztaloságban) tökéletesítette s a következő (1845) év tavaszán 12 gyermekkel megnyitotta a zeleméri intézetet, hol a tanulás a mezőgazdaság, kertészet, selyemtenyésztés, stb. gyakorlataival egybekötve folyt — egészen 1848 őszéig, mikor a forradalom szele mindent elsöpört, s Gönczy mintnemzetőr, utóbb kapitány, találta magát a honvédök seregében — míg Urbán tábornok Kolozsvárt gátot nem vetett előre nyomulásuknak.

A forradalom után Gálos-Petriben, majd a szomszéd Kóji pusztán levő kis birtokán huzta meg magát s középiskolai tanfolyammal egybekötött magán nevelőintézetet nyitott meg, s azt két évig (1850. őszéig) fönn is tartotta, mikor Szőnyi Pál Pesten hasonló nevelőintézetet nyitván, Gönczyt is meghívta tanárnak, mit ő — hogy munkásságának szélesebb tér nyíljon — el is fogadott.

Önálló pedagógiai nézetei levén, s a módszeres tanításban saját eszméit kívánván követni, 1853-ban engedélyt kért és nyert az akkori kormánytól arra, hogy saját maga nyithasson, középiskolai tanfolyammal, nevelőintézetet. Ebben kitűnő tanerőket (többi közt Brassait, Csengerit, Gyulait, stb.) foglalkoztatott, de maga volt az intézet lelke, s az nem sokára oly elismerést nyert, hogy a Szőnyi szintén virágzó intézete mellett is szép virágzásra tudott emelkedni. Ez idő alatt kezdett a tudományos irodalomban is nagyobb mérvű munkásságot kifejteni, különösen kedvencz tudományzata, a növénytan terén. Megírta nevezetes *Vezérkönyvét* a növénytan tanítására és tanulására (1854/5), melynek két első folyamát Lüben után, a többi azonban egészen önállóan dolgozta ki s melyért őt a m. tud. akadémia is levelező tagjául választotta (1858); továbbá *Oktatás a gyümölcs- és éperfa tenyésztésére* (1856.) című népszerű munkáját, melyvel pályadíjat nyert s ugyanakkor részt vett — a selyemtenyésztésről írt részszel — a Benkő, Korizmes és Morócz által kiadott nagy *Mezőgazdaság könyve* kidolgozásában. Legnagyobb idevágó műve, *Pestmegye viránya*, jóval később (1864.) jelent meg s 1879-ben ért másodikk kiadást.

Intézete folyását emelkedett s egyre jobb hírűvé vált, midőn 1859-ben ő azt a pesti ref. egyház által felállított főgymnáziummal (a már a negyvenes évek óta tervben levő pesti protestáns főiskola egyik alkatrészével) derék barátja Török Pál felszólítására egybeolvasztotta s egyszersmind annak vezetését és igazgatását is elvállalta. Az ő szervező tehetségének s elméleti és gyakorlati alapvető munkásságának lehet köszönni, hogy e főgymnázium a fővárosi hasonló intézetek közt ma is a legkitűnőbb helyek egyikét foglalja el.

1867-ben megalakulván a magyar miniszterium s báró Eötvös vezén át ismét a vallás- és közoktatásügyi tárczát, Gönczy Pált osztálytanácsosul hívta meg s alkalmazta miniszteriumában és az elemi (nép-) oktatás ügyének vezetését bízta rá. A rendkívüli munkásság, melyet itt Gönczy tizenhat éven át kifejtett, a ritka szakértelem s fáradhatatlan buzgalom, melylyel a maga reszortját vezette és vezeti — megteremté a maga gyümölcseit; mert kitűnő miniszterei, Eötvös, Pauler és Trefort után neki lehet köszönni azon óriási lendületet és fölvirágzást, melyet a népoktatás ügye e tizenhat év alatt nyert.

Gönczy a közoktatásügy egész széles mezén való nagy tájékozottsággal fogott a reá váró feladatok megoldásához. Terjedelmes cikksorozata a „Pesti Napló”-ban (1857) már rég bizonyította, hogy ő mind az elemi, mind a középiskolai oktatás földadataival teljesen tisztában van s ép annyira tájékozott a módszertan kérdéseiben. Az elme képzését (az oktatást) a jellem képzésével (a neveléssel) összekötöti: az ő rendszerének kiinduló pontja. S ezt oly világosan és meggyőzőleg tudta alkalmazni a különböző fokozatu és jellegű iskolák mindeikénél, a nemzet és társadalom különböző rétegeinek megfelelő tudós- és szakiskolák, a gymnázium, a reáliskola, a polgári iskola, stb. szervezeteiben és tantárgyaik beosztásában, mint az csak oly minden irányban tájékozott s minden ízében pedagóg embertől várható. Széleskörű tájékozottságát mutatják a Csengery „Budapesti Szemlé”-jében (ahatvanas években) közölt cikksorozatai a legnevezetesebb külföldi államok (Poroszország, Svájc, Amerika, stb.) közoktatási ügyeiről s az azokban uralkodó eszmék és tanítási rendszerekről. S alig lépett a miniszteriumba — a mi mellett azonban a ref. egyház s a főváros tanügyi bizottságának is buzgó tagja maradt — a pestvárosi elemi iskolaügy szervezése tárgyában készített „Emlékirat”-ban tette le alapjait azon példátlan fölvirágzásnak, melyet fővárosunk iskolaügye azóta már is elért, s mely még folyvást fejlődésben és emelkedésben van.

Meghozatván az 1868: XXXVIII. t. cz., a szervezkedés és alkotás munkája Eötvös haláláig Molnár Aladár és Gönczy közt megosztva — azontúl egészen ő rá nehezkedett. A szabályzatokat s külső szervezkedést ez első időszakban Molnár Aladár vezette; Gönczy az iskola beléletére, tankönyv- és taneszköz-ügyére s általában a pedagógiai oldal vezetésére volt hivatva. Tankönyvekkel és taneszközökkel látni el az ezek nélkül akkor majdnem egészen szűkölködő iskolát: ez volt az első feladatok egyike s nem épen legkönnyebbike. Gönczy e téren nagy szakértelemmel, ép oly fáradhatatlan munkásságot is fejtett ki. ABC-jével — mely aztán számtalan másnak lett előképe — jelentékenyen előmozdította az írva-olvasás meghonosítását. Térképei, melyeket Magyarországról, a magyar-osztrák monarchiáról, az öt földrészről egyenként és együtt, stb. — a legbármegbízható kép rajzolóval, Justus Perthes-szel együtt készített s adott ki, magyar szövegű földgömbjével, melyhez telluriuma és planetariuma járult, Stieler-féle iskolai atlaszával, az osztrák-magyar monarchia dombor-térképével (melyen a talaj emelkedései, hegyek és völgyek híven vannak feltüntetve), Schneider-féle természetrajzi képes atlaszával (Hunfalvy Jánossal együtt), valamint Rasch természetrajzi tábláinak, Geisler természetrajzi fali abroszáinak s Bopp természetrajzi fali ábráinak kiadásával új korszakot nyitott meg a magyar népisokola taneszköz-készletének történetében. A tankönyv-irodalomban is, már említett ABC-jéhez s olvasó könyvéhez készített Vezérkönyvével, a térképek használa-

táról adott utasításaival, szám- és mértani táblázataival s utasításaival, továbbá szélesebb körben mozgó „Kerti és mezei hasznos és kártevő állatok” (Hoffmann és Jäger után), — Hartinger „Mérgek növények” s „Ehető és mérges gombák” képeihez írt magyarázó szövegével — megannyi maradandó jelét adta fáradhatatlan munkásságának.

Ime a népisokolai oktatás anyaga. De annak felhasználásáról is gondoskodni kellett. S Gönczy elkészítette a népoktatás szervezetére vonatkozó valamennyi utasítást, az összes szervezeti szabályzatokat, a tanterveket, népisokolai rendtartási nyomatványokat s mintázásokat, a nagybecsű (s legjelesebb rajzoló művészeink által kivitt) szemléltető képek tervezetét, stb., stb., úgy hogy népisokolai összes munkálatai — ide értve a taneszközöket és tankönyveket is — nem kevesebb mint száz és öt tételt foglalnak el a népisokolai nyomatványok, tankönyvek és taneszközök tavaly kibocsátott jegyzékében.

Óriási — s igazán gyümölcsöző — munkásság, melyhez ha még a hivatali bureau ropant akta-halmazát is vesszük (mert Gönczy az előbbieknél legnagyobb részét otthon, a hivatali órákon kívül készítette) — valóban bámulnunk kell, hogy e férfi, 66 éves kora daczára, még ugyiszólván fiatalnak látszik.

Bámulunk? — De hiszen vannak szerencsés természetek s még szerencsésebb szervezetek, melyeket a munka nem fáraszt, nem vénit, hanem mindig újjászül s még fiatalit. Ezek közé tartozik Gönczy Pál. Hozzájárul, hogy ő — ki tollal annyit dolgozott — mégis egészen a természet embere. A természet s jelesen a növényország iránti eredeti hajlama szenvedélyes előszeretetté fejlődött a tudomány és gyakorlat edző befolyása alatt. Szakadatlan munkásságának s páratlan életrevalóságának gyümölcseül szép birtokot szerzett (Hevesmegyeében Karácsondon), melyet mintaszerű mezei, kerti és szőlő-gazdasággal rendezett be s munkája által folyvást gyarapít. Itt tölti ünnepnapjait, s pihenése a heti munkától ismét csak munka; mert az örökke munkás emberek pihenése csak a munka változtatásában áll.

Itt tölti nyári szünidejét kedves családi körében, szeretettel ápoltt gyümölcsfái s a legzamatosabb (és a legjobban kezelt) bort termő szőlője és mintagazdasága társaságában, mindig új erőt merítve magának, mint Anteus, a föld érintésétől. Családi életének boldogsága — bár fájdalmas csapásoktól sem kímélve meg — szintén nem keveset tett szellemi egyensúlyának s fiatalságának fentartásához. Köztisztletnek örvendő derék neje, a nőképző-egylet választmányának egyik tevékeny tagja és pénztárnoka, férje példáját követi, midőn a nevelés szent ügyét szolgálja; időse leánya, Csiky Kálmán tanár és országgyűlési képviselő neje, valamint fia is, nagyapai örömeiben bőven részesültek. Egy szóval ő méltán „szép élet”-nek nevezhető életet él, mert jelszava: munka, becsület, család.

Éljen is még soká s örvendjen a köztisztletnek, melyet már rég kivívott s annyira megérdemel. Nem is maradtak el az elismerések, melyek a derek közpályáját kísérik. A tudományos akadémia tagjának, a pesti ref. egyház presbyterének, a dunamelléki egyházkerület tanácsbírájának, főiskolai pénztárnokának, s az egyetemes tanügyi bizottság rendes tagjának választotta meg; a király pedig előbb miniszteri tanácsosi czim- és jelleggel, majd a vaskorona-rend kiskeresztjével tüntette ki, legutóbb pedig valóságos miniszteri tanácsossá nevezte ki a nagyérdemű férfit.

A PARTON.

(Grün Anasztáz.)

Távol vidékről j a kalmár
S halmazza drágaságait;
Mellette bús halász fűeska
Kopott hálót kötöz, javít.

Itt rossz ladik hever a porban,
Amott sikkamló sarka száll;
Nyomot hagyó apály a parton,
Majd zúgó, türemlő dagály.

Itt napsugár, ott barna felleg,
Itt zátony és ott nyílt öböl;
Itt érkeznek, ott utra kelnek:
Vitorla le, vitorla föl!

Két lányka ül a tengerparton;
Egyik vidám, s a gyors habok
Rózsákat kapdosnak kezéből;
Másk keservesen zokog.

Egyik, pajzánul játszadozva,
Mint kis pacsipta fölnevet:
— „Mosolygó tenger! Oh, mi híven
Jelképez az életet!”

Másk maga a tépő bánat,
És fűldokolva így rebeg:
— „Rit-leg, bús tenger! Oh, mi híven
Jelképez az életet!”

Zubog a tenger s túlarsogja
A síró s nevető leányt;
Zubog a tenger s melye elnyel
Rózsát és könyvet egyaránt.

BOGDÁNY LAJOS.

AZ 1848/9-IKI ELSŐ 12 FONTOS HONVÉDÜTEG TÖRTÉNETÉBŐL.

Írta: BUTYKAY JÓZSEF,

1848/9-iki honvédtüzér.

Minél sötétebbé teszi a haladó idő ama leplet, mely a feledés nevé alatt az eseményekre borul, annál inkább ohajtandó, hogy nemzeti életünknek az emlékezés számára megőrizni érdemes mozzanatai ama lepel alól jó eleve elvonassanak.

Az újabb kutatás sokszor meglepő eredményeket mutat fel régibb történelmünk sokáig ismeretlenül rejtőzött adatainak napfényre hozatalában; sőt a történelem előtti idők meg nem írott adatai is egyre nagyobb mérvben tártnak fel, az ez irányban mind nagyobb tért foglaló érdeklődés által.

Van a magyar nemzet életének tőlünk még nem igen távol eső egy korszaka, mely ragyogó meteoriként futotta be történelmünk égboltját. Hamar letűnt ugyan, de fényéből, ragyogványából sok megmaradt, s szeretjük hinni, meg is fog maradni.

Értem az 1848/9-iki események korszakát. Sok adatot ismerünk már abból, de sokkal több az, különösen a részletekre vonatkozó, mi még ismertetésre vár. Sokat írtak már e tárgyról, de ez mind nem elég arra, hogy a megírtakból a későbbi kor gyermeke előtt annak teljes képe tünjék elő.

Ennek fölismerése, kevés idő előtt, ama igen méltánylandó óhajts kifejezésére szolgált okul, hogy az e harcban oly nagy hirre emelkedett honvédseregünk szereplésének részletes adatai, magok a számban már is nagyon megfogyott akkori honvédek által összegyűjtessenek.

En ez indokon kívül még a „Vasárnapi Ujság” 1880-iki 45-ik számában, Barla Károly 1848/9-iki honvédtüzér-kapitányról s az általa egy időn át vezényelt első 12 fontos honvédtüzérről Beyer H. nr. k által közölt cikkből merítettem bátorságot arra, hogy mint azon üteg személyzetének — első megalakulásától végéig — tagja, megírjam arról, mi még emlé-

kemben és — sajnos — csak kevés és hiányos jegyzeteimben fennmaradt; s részint kiegészíteni, részint helyreigazítani igyekeztem volt fegyvertársam említett közleményét, ki annak megjelenése után néhány hóval elhunytán, jelen soraimat, sajnálatomra, már nem olvashatja.

Ez üteg, mint Beyer is írja, egy az Új-épület udvarán tartott delutáni gyakorlat alkalmával leendő parancsnok, Raksányi Imre azon felhívására, „kinek van kedve a táborba, a csata-terre menni?” — önként ajánlkozottakból rövid pár negyedórányi idő alatt annyival könnyebben alakult meg, mert főképp a túlnyomó számban jelentkező műveltebbek örömmel ragadták meg az alkalmat, mely azonkívül, hogy a cselekvés terére jutni nyújtott kilátást, megmentett a kaszárnyai életől, melyben, kivált a szeptemberi események óta, az idő legnagyobb részét a reménylett, de óhajtván is hasznaltan várt tanítás helyett, kellemetlen és sok esetben még e kifejezésnél is erősebbel jelezhető foglalkozással kellett töltöni.

A megalakulást követő nap reggelén, 1848. október 1-én, négy 12 fontos sikágyu, két 7 fontos hosszú vetőágyu lövegállománnyal kiindult az üteg a Pákozdnál pár nap előtt ütközetet állított és nyert honvédsereghez, és azt még az napnak estéjén Martonvásár alatti táborán érte el.

A személyzetből Beyer, nem emlékezvén valamennyire, összesen csak 13-at említ fel.

En, e tekintetben szerencsésebb, a következőket vagyok képes felsorolni:

Parancsnok:

Raksányi Imre, hadnagy, „volt cs. kir. bombavető” mint magát a birtokomban levő „Honvédelmi szövetség” feliratu füzetke czimlapján nevezi. Ez egy „Pozsony, márcz. 25. 1848.” kelettel, „az 1847/8-iki országgyűlés érdemkioszorozott ifjaihoz” intézett felhívás és program, egy, általa a fennebbi czim alatt több katona közremunkálásával kiadott tervezett „népszerű haditudományi folyóiratra”, melyből „az első próbakötet” megjelenése július elsőjére volt ígérve. Raksányi török földre menekült, s ottani szolgálatban végezte életét.

Tüzemesterek:

Barla Károly, volt joggyakornok Kővágó-Örsről, Somogyból. Később, mint főhadnagy, az üteg parancsnoka, majd az 1849-iki végnapokban Komáromban kapitány. Meghalt 1880-ban Sopronban mint ügyvéd.

Kovácsi György, volt cs. kir. tüzér, s mint ilyen, akkori hír szerint, hosszas szolgálat után főgyűsságig emelkedve; nálunk novemberben mint főhadnagy, az üteg parancsnoka, decemberben vagy januárban már százados, s később még rövid ideig a hadtestben tüzérségi osztályparancsnok is.

Csaplár Ignác, piarista, Erdélyben Beszterczen volt tanár; később hadnagy; 1880-ban Beyer szerint hidvégyvárosi plébános.

Beyer cikkében tüzemesterkint említettik Berger Henrik gym. tanár, — ez nyomdahiából bizonyosan az ő neve helyett áll így; reá úgy mint akkor még tizedesre emlékszem.

Írányzó tizedesek voltak:

Az első sikágyunál: Cserecsényi Sándor, ha nem csalódok: jogász Veszprémből. A 2-iknél, Pálj György, — állítólag valódi nevén Breuer, — művelt egyén, Dunántúlról, Beyer szerint, tévesen, már akkor tüzemester.

Többi irányzó: Vas István. — Kecsokózy Mihály, valóban Kecsokózy, görög kath. lelkes fia, Ungból, volt mérnök, s mint ilyen halt meg 1859-ben Ungban. — Spéri Lipót, volt kamarai hivatalnok Rézbányán Biharban; 1849 után pedig Ungban Turia-Remetén, majd Máramarosban Bustyaházán, az állami erdészetnél, — meghalt 1871-ben Kiskisbádon. — A 6-ik irányzó volt egy német, Általam elfeledett nevű régi tüzér, a kinek neje volt az üteg marokányosnője.

Többi tizedesek: Izákovics Nep. János (Beyer cikkében tévesen Szakovics J.) miniszteri hivatalnok, kis őcsése a nagy-kikindai rácz láadás egyik első, hasonnevű áldozatának. — Toma István volt régi tüzér. — Patuagay Ignác, mérnök, Imrenek, az írónak fivere, s őcsése az akkori nyitrai püspöknek. — Beyer Henrik, selmeci bányászakadémikus, meghalt 1881 első felében, mint beszerce-bányai gymnáziumi tanár. — Keresztseghy Antal, Szatmárból, volt tiszaszabályozási mérnök, 1849 után s talán jelenben is mérnök Debreczenben.

Köztüzérek:

Az első sikágyunál: Kovács Ede, volt miskolci tanuló, Putnokról Gömörből, most ugyanott Runyán a helvét vallású népisokola tanítója. — Fehér Ottó, Rézbányáról, volt nagyváradi jogász. — Illés György, Kis-Ujszállásról, volt miskolci tanuló; író és költő, éveken át a „Hon” és „Vasárnapi Ujság” rendes munkatársa, meghalt 1871-ben, Budapesten. — Divald Adolf, Selmeztől, ottani akadémikus; 1867-ben miniszteri tanácsos az erdészeti osztályban, később képviselő, most a herceg Esterházyak erdészeti főtanácsosa. — Butyay József, Miskolcra, 1847/8-ban a pesti József ipartanoda növendéke, most földmérő Miskolcon. — Fucsek, volt iparos.

A többi lövegeknél: Rotter Pestről, Hetényi Samu, Locas Ábrahám, mind hárman mérnök, ez utóbbi Rima-Szombatból Gömörből, hol néhány év előtti haláláig mint birtokszabályozó mérnök működött. — Greguss Gyula, Gömörből, volt jogász, ki mint ismert jeles író és tanár halt meg Budapesten 1869-ben. — Szelessy Zsig, tanuló Léváról, alig 15 éves, az üteg legifjabb tagja, kitűnő, bátor, ügyes lövő és társaihoz annyira ragaszkodó, hogy bár 1848 október óta egy ágyugázás után súlyos sérülései, később sebei voltak, csak a budai ostrom után lehetett kórházba parancsolni. 1869-ben Budapesten az egyetemi könyvtárnál találtam mint inokot, néhány év előtt elhunyt. — Szádeczky Samu, Abaujából, volt eperjesi jogász, most Abaujban, Pusztalufában helvét vallású lelkes. Atyja a derek ifjú történetbuvárnak, Szádeczky Lajosnak. — Magasfalvy György, pesti egyetemi tanuló. Ér-Szadorból. — Eduard Drlik von Roll, volt operista a pesti német színháznál; lengyel eredetűre büszke, mire, nevére ítéve, talán csak anyja után lehetett joga. — Almásy Mihály, festész Abaujából, Makranczról (állítólag valódi neve a szláv Dvirala volt). — Sonnenschein Antal, ékszerész Pestről. — Csapó Elek, tanuló, Szeged vidékéről. — Halász András, asztalos, Szentesről. — Vég, Hochenecker, volt Deutschmeister, Zeonaries Sándor, volt lakatos és régi tüzér, Strecker, iparos; Kolenik György, 1848 májusában gránátosból lett honvéd, később tüzér. — Holländer, Reisinger budai művelt fiuk; Letesiczky, lengyel, Vilzo Vendelin, cseh vagy morva iparos, Tata, Kondor, mészáros, Pavella, bányász, Wagner Coelestin, iparos vagy kereskedő, Dunántúlról. Halász József, volt kovács. Már, az üteg trombitása. Volt közöttünk egy galicziai piarista is, nevét nem tudom.

Beyer mint altisztet említi Láhne Frigyes, kire nem emlékszem; közelebb Sopronban mint növelde-tulajdonos halt el.

A szekerészetnél:

Megyasszay József, hadnagy, régebben a Vilmos-huszároknál őrmester, később magánzó, Debreczenből. — Grundt József, őrmester, volt szijgyártó.

A közszerkesztés közt volt egy Horváth nevű, s egy Reuss nevű porosz, ki hazájában az előtt dragonyos volt, itt pedig Szerednyén szeszgyári munkás.

Ez a, bár elég hosszú névsor mindenesetre hiányos; a valódi létszámnak jóval nagyobbának kellett lenni.

Megemlítendőnek tartom, hogy az elősoroltak közül Divald, Kecsokózy, Lovas, Rotter, Vas, Hetényi az első tüzérek között az új-épületben lakván, a mint egy alkalommal tudomásukra esett, hogy az udvaron egy, a Thurszky gyalog ezredben szolgáló művelt egyénen botbűntetés végrehajtásához készülnek, lesiettek s

e miatti felháborodásuknak kifejezést adván, ezen az 1848-iki eszmékkel és elvkkel annyira ellentétben, álló lealázó és megbélyegző eljárás megállítását megkísérelték. Hogy szép szándokuk mennyiben sikerült, arról — nem lévén még akkor soraikban — nincs tudomásom; de arról igen is van, hogy e merész, a hadseregben azon időkig példa nélküli fellázadásukért hosszas börtönbüntetéssel kellett szenvedniök. A mi bajtársaik előtt mindig bizonyos fölényt, ugyszólván tiszteltetést biztosított részükre. (Folyt. köv.)

A KHOLERA KAIRÓBAN.

Hónapok óta pusztít már a kholera Egyiptomban s az újabb hírek egyáltalán nem mutatnak még jelentékenyapadást. Magában az ország fővárosában naponként több száz beteg hal meg e ragályos betegségben s Alsó-Egyiptom legnagyobb része meg van fertőzve. Rosettától keletre nincs egyetlen község, melyben már ne fordult volna elő halálos eset. Kétségtelen az eddigi tapasztalatokból az, hogy a rettenetes betegség ily óriási elterjedésének főokát a Nilus vizeinek a piszkos, organikus rothadó anyagoktól telített anyagokkal való vegyülése okozza. A keleti közöny és rondaság száz ezrek halálával boszulja meg magát. Még ma is, bár most — mintegy eső után véve fel a köpenyét — nagyobb gondot kezdenek fordítani a tisztaságra, még ma is gyakran lehet látni elhullott lovakat és szarvasmarhát a Nilus vizében. A törökök annyira könnyelműek e tekintetben, hogy Kairó lakosságának egy része abban az édesvízi csatornában fürdött, mely Ismailiát s más városokat ivóvízzel látta el (természetesen szűrés nélkül) s a szemetet, trágyát minden aggodalom nélkül dobják a Nilusba. Az itt megüledett iszapban, úgy látszik, most már megfészkelte magát a kórokozó igen hosszú időbe fog kerülni, míg az végleg elpusztul s az ország lakossága a dúló vesztől megszabadul.

Az erőfeszítések az emberölő betegség ellen mindinkább nagyobbak lesznek. Nem annyira az egyiptomiak, mint inkább a legutóbbi háború óta itt időző hadseregük s számos honfitársuk miatt közvetlenül érdekelt angolok tesznek ellene sokat. Közélebb is egy kiváló angol orvos, dr. Hunter, érkezett Kairóba, hogy átvegye a főváros közelében, különösen Tura és Barrage mellett összeesportosult menekülők egészségügyének vezetését. Ez állítólag még kholera-mentes vidékeken igen sok ember gyűlt össze. Barrage mellett több mint 4000 menekült van, köztük azonban kevés európai, mivel ezek nagy része Egyiptomot is elhagyta.

Az egyiptomi rendőrség az orvosok tanácsa folytán igen sok óvintézkedést tesz a ragály tovább terjedésének megállítására érdekében. Egy ily intézkedés végrehajtását ábrázolja jelen képünk is. *Bulak*, a múzeumáról híres Nilus-szigeti város, mely tulajdonképp Kairó külvárosának tekinthető, már hetek óta egyik főfészke a ragálynak s ezért a rendőrség múlt hó 21-én e

város nagyobb részét erőszakkal kiűrtette. Mintegy 15 ezer embert űztek ki onnan s oly barbár módon, hogy időt sem engedtek nekik holmijuk összeszedésére s a nagyobb rész kénytelen volt éjnek idején menekülni. A hátramaradt butorokat, ruhákat máglyákra rakták vagy épen a házakkal együtt égették el, különösen az égyenművek elpusztítását vették szigorral. Még e türelmes muzulmán faj is kétségbeesett, midőn így váratlanul kiűzték otthonából s a bizonytalanságba kergették. A mi keveset magukkal vihettek, azt hátukra vették s nagyobb háziállataikat maguk előtt hajtva, tömegesen vonultak Tura vagy Barrage felé. A látvány, mint szemtanúk írják s e helyszínen készült rajz is mutatja, meglepő volt. Füstgomolyok között, melyen át a láng fénye is alig tudott hatolni, ment az állatokból és embe-

A KHOLERA KAIRÓBAN. — A LAKOSOK KIÜZÉSE BULAKBÓL.

rekből álló vegyes karaván. A kecskék mekegése, az asszonyok ruháiba kapaszkodó gyermekek sírása, a rendőrök kiabálása s a távolról szakadatlanul hangzó tompa zaj még rémesebbé tették az éjszakát. S hány esett el a kiűzöttek közül utközben a már magával vitt ragály áldozataként! Ki tudná azt? Az emberélet ma Egyiptomban nem drága, ott a halál uralkodik s naponként százával szedi áldozatait.

A RAGÁLYOS BETEGSÉGEK ÉS A KHOLERA.

Dr. Leowé Lajos berlini orvos népies értekezése nyomán.

(Vége.)

A ragályos betegségeket okozó mérges gombának az a tulajdonsága van, hogy a megbetegedett ember testében elszaporodnak. Ha a tengeri nyul testébe gümőkört okozó gombát oltunk, az

állat egy-két nap alatt megdöglik. Ennek véréből egy cseppnyi elég lesz egy másik tengeri nyulat elpusztítani, a nélkül, hogy ez a második gümőkört okozó gombával közvetlenül ojtott volna be. Ez azt mutatja, hogy e gomba az első állatka vérében elszaporodott úgy, hogy minpen cseppnyi vérben ezer meg ezer ily gomba támadt, s a vérel együtt könnyű szerrel volt a másik állatra átvihető.

De a gombák elszaporodásának testben kell határoznunk. A gombák szaporodásuk közben bizonyos tápanyagot emésztnek, mely tápanyagból az emberi testben csak bizonyos mennyiség létezhetik. Innen magyarázható meg, hogy a ki egyszer valamely ragályos betegségből kiépült, ugyanazt a betegséget nem kapja meg ismét másodsor, vagy legalább nem huzamosabb idő telte előtt.

A betegség okozó mérges gombák tudniillik első behatolásuk és elszaporodásuk alkalmával elemésztették a táplálásukra szükséges anyagot az ember testéből s így lehetetlenne tették — legalább hosszú időre — hogy ugyanazok a gombák ott ismét táplálékot nyerjenek. Ez szolgál magyarázatul a védhimlő hatásának is, mely mintegy hét évig tart.

A ragályos betegségek járványszerű fellépése bizonyos idő múlva megszűnése is csak így magyarázható. Valamely ragályos betegség, mondjuk a kholera, ma fölép például Budapesten. A kholerát okozó gombák ellepnek minden embert, a ki csak Budapesten lakik, és pedig meglehetősen egyformán; azonban csak is néhány ember testében találják meg azokat a föltételeket, melyek ahhoz szükségesek, hogy ott nagy mértékben elszaporodhassanak. Ezen néhány ember tehát kholerába esik, a többi egészen megmarad. Ha már most a kholera mindazokat meglepte, a kiknek teste a kholeraméregre fogékony volt: magától megszűnik, mert a többi meg nem betegedett ember testében nem találja meg elegendő mértékben szükséges tápanyagát.

Egyéb észleletek azonban, melyeket a járványok megszűnése körül tettek, azt bizonyítják, hogy az emberi test e fogékonyságán kívül valamely járvány iránt, minden valószínűség szerint még a talajviszonyoknak is nagy szerepe van a kórt okozó mérget elterjesztése körül. 1854-ben,

mikor Bajorországban a kholera kiűtött, az egyes helységeknek csak ama részét lepte meg a járvány, melyek porhanyó talajra épültek s melyeknél a talajban nem túlságosan mélyen viz találtatott. A szilárd, összeálló, a víztől járhatatlan sziklára épített részeken nem fordultak elő kholera-esetek. Ha oly városban lépett föl a járvány, melynek egyik része porhanyó, másika sziklatalajon épült, — csak amazokban dühöngött a kholera, az utóbbiakban nem.

Ugyanez alkalmával egy másik tény is kiderült. Az előtt ugyanis azt hitték, hogy a kholera a vizek menté szerint terjed. E hiedelemből aztán azt következtették, hogy minután a folyamok közlekedésül szolgálnak, a kholera a folyam mentében emberről emberre átvihető. Pontosabb vizsgálatok azonban, nevezetesen Pettenkofer, a híres müncheni tudós vizsgálatai kimutatták, hogy a kholera nem a főközlekedési

utak irányában, hanem csak helyenként, a folyamok völgyeiben és medenczéiben mutatkozik s hogy a vízállás emelkedése kivétel nélkül meg maradnak tőle kímélve. Ott, a hol szilárd kőből van a folyam partja, a kholera elő nem kerül. De a porhanyó talajú folyamparton is csak bizonyos területeket lep el.

Nem a porhanyó talaj maga, nem is annak átnedvesülése, u. n. talajvíz által, okozza az kholerát. *E talajvíz magasságának változása* az, a minek a kholerajárvány kifejlődésére nagy jelentősége van. Tegyük föl, hogy porhanyó talajrétegeken évszázadok óta egy élénk város áll. A talaj, melyre e város épült, bizonyosan telítve lesz a hulladéktól és szeméttől, melyet a század-

nemcsak városokban és falvakban, szilárd épületek körül, hanem a táborozó helyeken, barakkok körül, emberi tartózkodásul szolgáló tanyákon, a karavánok és bucsujáratok pihenő helyein is találhatni.

Kholerajárvány kifejlődéséhez tehát négy tényező szükséges:

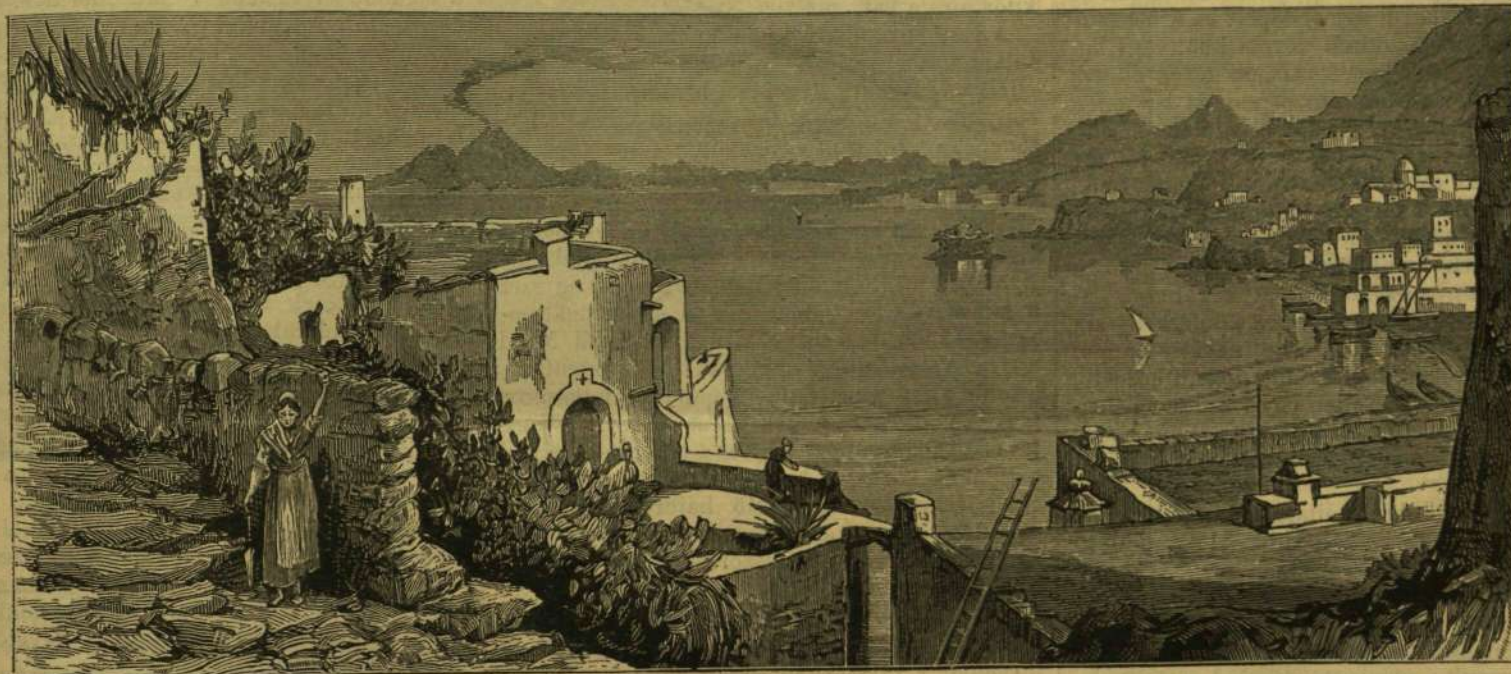
1. Emberektől lakott porhanyó talajréteg, mely a vízre és levegőre nézve bizonyos mélységig átjárható.
2. Az, hogy e talajrétegben az emberi kultúra hulladéai hosszú idő, talán évszázadok óta fölhalmozódtak legyen.
3. E porhanyó, hulladékoktól telített talajréteg nedvességének koronkénti nagyobb inga-

gyorsabban apad a víz, a rothadó anyagoknak annál nagyobb tömege táru föl hirtelen; minél gyorsabban emelkedik a talajvíz: a kórok csiráinak annál nagyobb mennyiségű borítja el és teszi ártalmatlanná.

Innen van az, hogy a most Egyiptomban pusztító kholerának a Nilus áradásától várták csökkenését.

De hogyan jutnak a talajban rejtőző gombacsírák az emberi lakásba? Pettenkofer e kérdésre így válaszol:

«A levegőnek a házban, a ház körül es a likacsos porhanyó talajban mozgásáról igen kevés embernek van helyes fogalma. Sőt a legtöbben nem is tudják, s el sem is hiszik, ha

CASAMICCIOLA VÁROS LACCO FELŐL.

CASAMICCIOLA VÁROS AZ EPOHEO HEGY FELŐL.

ISCHIA SZIGETÉREŐL.

évek reá halmoztak. Ha már most akármi okból, tegyük föl rendkívüli esőzések folytán, a városnak különben talán elég száraz talaja nedvességgel lesz tele itatva: a századok óta fölhalmozott szeméttel és hulladékokkal okvetlenül oly erjedési és rothadási folyamatok veszik kezdetüket, melyek szükségsszerűen betegségek okozó csirákat, ez esetben tehát kholeragombákat idéznek elő.

A kholera kiütésének tehát nem a porhanyó talaj egymagában, nem is a talajvíz, de még nem is a talajvíznek magasabbra hágása és alább szállása az oka, — még egy negyedik tényező is szükséges ahhoz, hogy a kholera följepjen, az t. i., hogy a talaj az emberi háztartás hulladékaival legyen telítve. Ily hulladékokat

dozása, fölhasználása és leszállása, mely esetben kivált a talajvíz rendes szintjéről leszállásának ideje jelzi a veszedelem tartamát.

4. Az egyének szervezeti fogékonysága a kholeraanyag befogadására és elterjesztésére.

A meglepő eredményeket, melyekre Pettenkofer jutott, megerősítették a Münchenben, e járványoktól nagy mértékben látogatott városban az alhasi typhus és egyéb ragályos betegségek körül tett észleletek. Azt tapasztalták ugyanis, hogy ha Münchenben a talajvíz állása magas volt: a typhus-esetek száma csökkent, — megfordítva pedig emelkedett. A mérges gombának tehát, mely a typhust okozza, a talajban kellett tenyészni. Ha a talajvíz leszáll, akkor fölhabadulnak; ha fölhab a víz, ellepi. Minél

figyelmeztetjük, hogy a levegő folyton áramlik körülöttük. Nem látják, nem érzik mozgását s azt hiszik, hogy áll. Pedig ahhoz, hogy bőrünk a levegő mozgását megérezze, másodpercenként már három láb sebességének kell lennie. Néhány centiméternyi gyorsaságú mozgást már nem vagyunk képesek észrevenni. A vízről mindenki tudja, hogy ez porhanyó talajban mozoghat; hiszen láthatja naponként, hogyan szivárog a pinczefalakon keresztül. Hát már most a levegő, mely 770-szer higabb, könnyebb a víznél, ne tudna a talajban mozogni? S teljesen mozdatlan állapotban maradna a talajban akkor is, ha a föltötte levő légréteg megáll, nehezebb lesz s alászállni törekszik? — Hogy a föld kiöngzőlései miatt gyűlnak meg a házakban in-

kább mint a szabadban, annak nagyon egyszerű oka van. A házakban, a legjobb szellőztetés mellett is, százezerszerre csekélyebb a légsere, mint a szabadban. S mivel a talaj fölülről aláfele organikus hulladékokkal telik meg, a talajvíz minél magasabbra hág, annál több rothadó tárgyat érint, melyet aztán elpárologtató a légkörrel közöl.

Az elmondottak illusztrálására szolgáljon néhány példa. Kelet-Indiában van egy völgy, melyen folyóvíz megy keresztül. Bizonyos időszakokban az angol katonák soha se mertek e völgyben táborozni, mert még egyetlen éjet sem tölthettek benne a nélkül, hogy heves kholera ne támadt volna meg őket. Egy ízben azonban a parancsnok kényszerítve lőn egy 400 főből álló csapatot a völgyön keresztül küldeni. Noha az angol katonák közül egy se lépett be a benszülték házába s az ottani forrásokból vagy kutakból sem ivott vizet, gazdagon levén ellátva egészséges ivóvízzel és tápszerrel: az egy éjjeli otthálás 400 emberből 80-nak a halálába került.

Egyszer meg két angol csapat szállt föl egy hajóra. Mind egészségesek voltak s egyformán voltak a hajón ellátva és elszállásolva. Ugyanarról a konyháról érkeztek, ugyanabból a vízből ittak. Néhány nap múlva kiütött köztük a kholera. Azonban a két csapat közül csak annak az egyiknek a katonái estek kholerába, kik egy oly vidékről érkeztek, a hol néhány nappal elindulások előtt a kholera dühöngeni kezdett; a másik csapatból egyetlen egy sem esett betegségbe. Nem képzelhető más kép, mint úgy, hogy az egyik csapat már inficiálva hozta a hajóra katonáit.

Ha figyelmünkre méltatjuk a hajó-orvosok ama tapasztalatát, hogy a nyílt tengeren uszó hajó személyzete sohasem kapja meg a kholerát, — kivéve ha már kholerás vidékről érkezett, — s hogy a hajókat a kholerától megóvni a legjobb módnak azoknak nyílt tengerre bocsátása bizonyult: nagyon valószínű a föltevés, hogy a kholera nem ragad emberről emberre, hanem valóban a talajvíz ár-apálya által okozatik, a mi a hajónál, a hol nincs földtalaj, nem fordulhat elő. Ha e nézet, mint azt a mai orvosok hiszik, jogosult: a kholera-betegek gyógyítása és gondozása az orvosokra és ápolókra nem jár veszélylyel, mint más betegségeknek. A kalkutai közkórházban például mindig sok a kholera-beteg, de ott még soha nem fordult elő olyan eset, hogy az orvos vagy csak más ott ápoló beteg is elkapta volna a kholerát.

De hogy jutnak a talajvízben képződő rothadási csírák az ember szervezetébe?

Azt már fönnebb kimutattuk, hogy e csírák hogyan vegyülnék lakásaink levegőjébe az állandó légsere folytán, mely a talaj levegője és a fölötté levő légréteg között állandóan végbe megy. Másfelől azonban az sem tagadható, hogy a rothadó gombacirák a kutak vizével is elgyűlhetnek.

Londonban 1854-ben egy broadstreeti kut környékén kholerajárvány ütött ki. E járvány csak azokra a házakra szorítkozott, melyek közvetlenül e kut környékén álltak. London többi részében nem volt kholera. Csak egyetlen egy házban, mely messze feküdt a Broad-Street-től, esett még két nő kholerába s bele is halt. Később kiderült, hogy éppen az a két nő ivott amaz inficiált kut vízből. Az egyik nő fiának ama kut közelében gyára volt s ez minden nap vitt a kutból anyjának és a másik nőnek egy-egy palackkal, mivel mind a két asszony kíváncsi volt a kut vizét.

Utrechben egyetlen házban 32 ember esett egyszerre kholerába. A vizsgálat kideríté, hogy az első kholerabetegek ürülékét a ház mögötti rosszul kövezett udvarra öntötték ki. Ez udvarban két szivattyús kut volt, látszólag jó ivóvízzel, de a facső alja el volt rothadva, úgy hogy a talajból átszivárgó piszkos bejutott. A mint e kutakat elzárták, a kholerajárványunk egyszerre vége lett. Az udvar mellett közvetlenül egy jótékonyági intézet állott 260 lakóval. Ezekből egy sem kapta meg a kholerát.

Még szembeszökőbb egy másik londoni eset. 1873. július és augusztus havában egy városrészben, de a melynek meglehetősen távol állnak egymástól a háza s más-más kutakból merítik ivóvizüket, hagymáz ütött ki. A vizsgálat rá vezetett, hogy a családok, melyeknél a betegség kiütött, mind egy tejes boltból vették a tejet. A tejes bolt pedig különböző majorosoktól kapta tejét. E majorosok egyike vizet kevert

a tejébe, olyan kutból, mely egy hagymázos vidéken állott.

Az a betegség, melyről az orvosok legrögebben tudják, hogy az emberi szervezetnek gombacirák általi megmérgezéséből származik, a váltóláz. Ez rendszeren alacsony fekvésű, mozsáros vidékeken honos s azonnal elmúlik, a mint a vidéket kiszáritják vagy beültetik. A mi alföldünkön, de még inkább a római Campagnában, rendkívül heves váltóláz uralkodik. Az emberek sárgák, fakó színűek, s csak lézengnek, mint az árnyék. Csak tavasszal mulik el a járvány, mikor a Campagna mezőin a fű virít s a búján hajtó növényzet visszatartja a gombacirákat. A mint a fűvet lekasálják, mindjárt kitör újra a baj.

A váltólázát okozó gombának az a különös tulajdonsága van, hogy mérgező hatása csak éjjel érvényesül. Ezt tömördek tapasztalat bizonyítja. Új-Guinea partjain Szent-Tamás szigeténél horgonyozott egy hadihajó, melynek legénységéből naponként 20—30 ember ment a szigetre vadászni, élelmi szerket gyűjteni, stb., ott töltte az egész napot. Soha se lett bajuk. Egyszer azonban tizen ott maradtak éjjelre is. Nyolezan meghaltak közülök. Ugyanott egyszer a kapitány kilencz más tiszttel a portugál parancsnok házában töltött néhány éjszakát. Mind a tizen váltólázba estek s csak egy gyógyult ki, a többi kilencz belehalt. A panamai földszoros is ilyen váltólázás fészke. A vasut személyvonatai ezért csak nappal járnak, s tény, hogy a 196 ezer utas közül, a kiket öt év alatt nappal az egyik tengerparton kikötő hajóról a másikra szállított, egy sem esett váltólázba, holott azok az utasok, a kik a földszorson csak egy éjet töltöttek is, ritkán kerültek el a váltólázát.

Arra a kérdésre: *hogyan óvjuk magunkat a ragályok ellen?* a föntbbiekből önmagunktól is megadják a választ. Mindenek előtt arra ügyeljünk, hogy tápszerünk egészségesek, ivóvizünk tiszta legyen s hogy lakásainkól ne hiányozzék az üde levegő.

Az emberről emberre szálló ragályok ellen nem bírjuk magunkat védelmezni; óvakodjunk tehát legalább azoktól a láthatatlan, de annál veszedelemesebb ellenségektől, melyek a megromlott levegőbe, rossz ivóvízbe, tisztátalan lakásba és ételbe rejtőznek, hogy testünkbe fura-kodhassanak. A tisztaság és a mértékletesség a legjobb védpánczél a járványok támadásai ellen.

JOLÁN.

ANGOL REGÉNY.

Irta BLACK WILLIAM.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Más világrészben.

Reggeli után azonban a lyoni urfi nem volt látható sehol. S Jolán, hasztalan keresvén őt a bull-játéknál (mely a lyukba-vetés egy neve), apjával kezdett játszani, a ki őt minden játszmában legyőzte, saját ügyességénél ép annyira, mint a lánya szórakozottságánál fogva. Mert Jolán esze mind azon járt: hol maradhat Archie! mért nem jó, szokása szerint bullt játszani, vagy sétálni vele? Meglehet leveleket ír, melyeket — ha ma éjjel Suezbe érnek — ott akar postára tenni.

Leslie csak a lunchre jött elő. Akkor is hidegen, kimért meghajlással üdvözölte Jolánt s alig volt egy szava hozzá, bár éppen szemben ült vele az asztalnál, de férfi asztaltársaival beszélgetett a ma elérendő Suezről s utjok további folyamáról. Jolánnak nem tűnt fel előbb a mellőzés, azt hitte, a beszélgetés csakugyan eléggé fontos arra, hogy Leslie figyelmét tőle elvonja. De végre is egy hatott rá e hidegség, hogy az asztaltól fölkelve sem merte az ifjunak előhozni a mit akart.

Grahamé, egyedül maradvá öcsésével, megfédette őt Jolán iránti hidegsége miatt. Leslie előbb kitérőleg felelt; de midőn megtudta, hogy Jolán bizalmas keréssel akar hozzá fordulni, örömmel vette azt s föllette magában, hogy szívesen megy a kéri akaró elé.

De vagy mert Jolán megelégedezett a dolgról, vagy mert mindenki várakozással volt eltelve, tudva, hogy azon este Suezbe érkeznek, az allt-nam-bai dolgok azon egész délután nem

jöttek szóba közöttük. Este felé volt már az idő, midőn Suezbe megérkeztek, azért az ebédet is csak elnagyolták, mert a társaság egyik részének a másiktól bucsuznia kellett s mindenki a fedélzetre sietett. A katonatisztek nagyobb része itt elvált a társaságtól s Archie, bár több jó pajtása volt köztök, Jolánra való tekintetből ezt éppen nem bánta. Grahamék és Winterbourne-ék kocsin mentek a vendéglőbe, s miután az est meglehetősen izgalomban telt el, csakhamar lefeküdtek és elaludtak.

Másnap megindultak Kairó felé. A lyoni urfi igen udvarias, de tartózkodó volt, nővére bensőleg boszus, Jolán kissé talán sértődött. De Graham és Winterbourne, kiknek a titkos történetekről sejtelmök sem volt, teljesen a vidék újságának élvezetébe voltak merülve. Ambár első tekintetre csak a pusztaság sivatagsága terült el előttük, nap-aszalt barna laposával, de itt-ott feltűnt fekete vonalban egy-egy teve-sor, s megmgyint a kilátás a Nilus termékeny völgyeire. Lassanként a keleti élet sajátosság, jellemző tünetei váltották fel az egyhangúságot: a sárból épült faluk, pálmák árnyékában, bivalycsordák, a völgyekbe, a mozsáros patakok felé sietve; szérükön gabonát nyomtató ökrök; arabok által hajtott, vagy pálmafákhoz kipányvázott tevék; a sárga vetések végetlen lábja fölött repdeső különös madarak, s végre, mikor elérték Kairót, e sajátosság város még meglepőbb volt az európai szemeknek, festői alakjaival s ragyogó jelmezeivel, a czifra szerszámos ösvérekkel, melyeken fátyolos asszonyok lovagoltak, kicsillanó fekete szemekkel; a meztelen lábszárú futók, a ki lóháton jövő gazdája előtt pálczával csinált utat; s végre a mosszékkal, minaretekkel és mór lakházakkal vegyesen a francia kinézésű boltok és kávéházak, nem is szólva a francziás jellegű köz-kertekről, európai eselődésgöklökkel s a legújabb párisi opera dallamaira figyelő gyermek-csoportokkal.

A város egyik első hoteljébe szállottak, szemben a köz-kertekkel; a széles s szellős csarnok hűsét adólag hivatott a fák odavetődő árnyába — s mivel ebédig elég idejük volt még, a nők visszavonulhattak, hogy átöltözessenek. Grahamé nagy toilletben jelent meg; Jolán egyszerűbben, de szintoly csinosan, hogy Leslie őt meglátva, e felkiáltásra fakadt (magában): istenemre, soha sem láttam bájoibb teremtest!

Egészen el volt ragadtatva ebéd alatt le sem tudta venni róla szeméit. A leány nem látszott ezt észrevenni s többnyire apjával és barátjával beszélgetett; de vidám volt s szinte ragyogott a gyönyörtől; látszott rajta, hogy nem rejteget haragot sem Leslie, sem senki más ellen. Ha nevetett, az olyan volt mint a zene; még apjának is feltűnt vidámsága s boldog volt, hogy leányát ily elégtűntnek láthatja.

Ebéd után az olvasó-terembe szállingóztak át — alig várták, hogy egy pillantást vessenek az angol lapokra s tudjanak valamit otthonról. A lyoni urfi azonban, ki egy kis időre távozott, néhány percz múlva visszatérve, félénken megszólította Jolánt:

— Miss Winterbourne, — mondá halkan, — nem volna-e kellemesebb kegyednek kinn ülni a csarnokban s nézni a járókelőket? Nagyon érdekes; a kertben zenének s odakinn hűvösebb is van.

— Oh, bizonyára, — mondá Jolán minden habozás nélkül s azonnal feállt és kiment a tornácra; az ifjú követte s székét tett neki a legjobb helyre.

— Miss Winterbourne, — szölt végre, — egy kis rózsá-olaj-tartót vettem önnek, elfogadja-e? Ha haza megy s ruhátárába teszi, soká megártja illatát s legalább Kairóra emlékezteti.

— Ha haza megyek? — mondá amaz mélan, — nekem sehol sincs otthonom, nem tudom mi az — s nem értem, apám miért nem gondoskodik arról, hogy otthonunk legyen valahol.

— Ugy hát vigye el Allt-nam-bába, az legálább otthona lesz kis ideig.

— Ugy van, — felelt egészen fölvidulva. — Oda viszem magammal, köszönöm, nagyon szépen köszönöm s nagy becsben fogom tartani.

— S Polly azt mondta, hogy kegyed némi megbízásokat akart adni nekem Invernessbe, Allt-nam-bára vonatkozólag. Nagyon fogok örülni — nagyon boldog leszek.

— Igazán? s nem akar inkább újságokat olvasni? Nem! Hát üljön le s beszéljünk Allt-nam-báról.

JOLÁN. — APJÁVAL KEZDETT BULLT JÁTSZANI . . .

Ezzel benne voltak. S Leslie örült, hogy végre könnyű módot talált lekötölni Jolánt s megnyerni tetszését. Ez elmondta neki, mit kíván s mi mindennek a beszerzésére kéri föl s a lyoni urfi mindent készséggel megígért. Még tovább ment.

— Fölteszem, miss Winterbourne, hogy édes atyja örülne, ha néhány szarvast is lőhetne allt-nam-bai mulatásuk alatt.

— Kétségkívül! Számít is reá! — Az nem oly magától értetődő. De gondolja-e, hogy nagy bünt követnék el, ha saját apám érdekét feláldoznám egy kisse az apjának!

— Nem értem. — A mi szarvas az allt-nam-bai vízmosásokban található, az csak a mi erdeinkből mehet oda. Azért nekünk érdekünkben áll, hogy szarvasainkat ne bocsássuk oda, vagy mielőbb visszacsáljuk, ha oda tévedtek; az önök érdeke pedig, hogy a mi odatévedt, ott is maradjon. De én nem hinném, hogy ott maradjon, ha csak némi pálínka nem lesz ott helyütt kapható.

— Pálínka? — kérde csodálkozva Jolán. — Hát a szarvasok szeretik a pálínkát?

— A szarvasok nem, de annál jobban az erdőkerülők és eszöszök. A juhászok jó akaratúak s sok függ. Az allt-nam-bai kopár oldalak többnyire birkalegelők; s ha a juhászok tudják, hogy pálínkát kapnak, ha nem bántják a szarvasokat: ez nagy ösztön lesz reájok nézve.

— Most már értem; de hiába! Előre tudom, hogy apám abba soha bele nem egyezik, hogy a juhászoknak és erdőkerülőknek pálínkát osztogassunk.

— Akkor kegyednek a papa tudta nélkül kell azt tennie. S éppen erre célzóztam.

— Hogy tehessen én azt?

— Csak úgy, hogy rendeljen meg egy vagy két gallon pálínkát Invernessből s adassa azt a Duncan Macdonald fővadász őrizeté alá. Ő majd tudni fogja, mit tegyen vele.

— Köszönöm, — szölt Jolán s jegyzőkönyvét elővéve, följegyezte bele a dolgot s a Duncan címzetté. S úgy látszott, mintha mind a ketten kapnának rajta, hogy ez a kis közös titkuk van, — egy kis összeesküvés apák ellen...

Ugyanazon este elutaztak Kairóból, az éjjeli vonattal, hogy reggelre Asyoot-ba érjenek, a hol a mehadzsi kormányzó dahabéja várta őket s nagyobb kényelem okáért a vasuti kocsiiban ebédelték. E kapkodva elkötött ebéd is valami új volt előttük s Leslie mindenek előtt Jolánt, hogy igyék egy kis bort. Annál jobban fog aludni — biztatta. De Jolán ellenkezett, apjának hivatkozva, a ki ellenzi, hogy bort igyék. Leslie tehát Winterbourne urhoz fordult engedélyért.

— Megengedi Jolán kisasszonynak, — kérde, — hogy egy ujynyi bort igyék.

— Inkább választó-vizet, — volt a hirtelen és nyers felelet, — akkor legalább egyszerre vége lesz.

A fiatal ember, nem tudva mit — de érezve, hogy valami helytelenséget követett el, azonnal megváltoztatta a beszéd tárgyát s az Allt-nam-bában lövendő szarvasokról kezdett beszélni, gondolva, hogy ezzel találja el leginkább a Winterbourne ur kedvét. Azallt elkezdtek beszélni az északi hegyvidékről s Szagpool követe csakhamar elfeledte azt a kellemetlen — bár a többiek előtt merőben érthetetlen — benyomást, melyet a borívás themája nála az imént előidézt. Jolánt különösen érdekelte az északi vidék s nem álmosodott el, bár az éj már leszállt s a hold és a Jupiter és Vénus csillagai fényesen ragyogtak a láthatáron s az Orion Jákob-pálczája csak úgy szórta a sugarakat, mint megannyi drágakő, míg délen, egészen a láthatár közelében, a magános Sirius tündökölt.

A kocsiában ülők egymásután elhallgattak s álomra dültek. Végre Jolán is elszunyadt, a kocsi ablaka felé fordult arczával, mintha még álomában is az ég szépségeiben akarna gyönyörködni. Leslie nem aludt; hogy' is alhatott volna? ugy érezte, hogy nekia szeretett leánya álmát kell őriznie; s a mint elnézte finom vonásait, gyönyörű homlokát, hófehér nyakát, rózsás arczait s félg nyitott gyöngéd ajkait: csodálta fogta el, hogy e gyönyörű teremtes oly soká létezhetett, a nélkül, hogy ő tudott volna róla? S a mint az alvó homlokán az izzadság apró gyöngyeit látta sarkedezni, eszébe jutott, hogy a nyitott ablakon betóduló hűs lég a tropikus éj hidege megárhath neki; de az ablak becsukásával nem akart zajt támasztani, nehogy Jolán s a többiek is fölébredjenek; csak fölállt s az alvó leánya fölé hajolva, gyöngeden fölébb huzta vállán fölöttjét s úgy igazította a kendőt, hogy az ablak felé fordított arczának és homlokának védelmet tartson az éji hűs ellen. E műtét némi időt vett igénybe, mert vigyázva hajtott a végre, nehogy fölébredessen valakit s erősen kellett tartózkodnia, nehogy a vonat folytonos rázkódása miatt el találja vesztelni egyensúlyát. Mégis kezeféjével akaratlanul is megérintette az alvó leány haját.

Az érintés a lehető leggyöngébb volt, de Jolán mégis fölérzett rá. Az első perczben megrettent az előtte fennálló s fölé hajló férfitől, de félálomban bár, mégis elérlette annak gyöngéd szándékát s hogy nem fenyegeti tőle semmi veszedelem. S gyöngéd gondoskodására hálát érzett iránta szívében.

Köszönöm, oh köszönöm, — suttogá halkan, mosolygó ajkakkal s Leslie örült, hogy nem sértette meg őt s visszaerészkedhetett saját ülésébe....

Keleten a hajnal kezdett derengeni. Az éj holdfénysé a rejtelmes szürkületnek adott helyet.

A leánya tovább aludt, s az ifjú arról gondolkodott: vajjon a távol északról álmodik-e? s vajjon, ha fölébred, lesz-e neki alkalmna, lesz-e bátorsága sejtetni vele — talán világosan is megmondani: hogy imádja? Miért ne követhetné Winterbourne ur tovább is szabadon a maga politikai álláspontját s pályáját! S miért ne lehetne Jolán Lynn Jowers asszonya? s — talán Corrievek istentje?....

Ki hinné, hogy maga Winterbourne ur is hasonló gondolatokkal tépelődött. Ő sem volt vak s látnia kellett, hogy a lyoni urfiának komoly szándékai vannak. Azzal ő rég tisztában volt, hogy előbb-utóbb — s talán minél előbb annál jobb — meg kell válnia Jolántól. S miért ne az által, hogy őt e derék ifjunak adja? Szoktatni akarta magától ez elváláshoz, bár mily nehezen esett is az; s mióta Suezben partra szállottak, a hol csak lehetett, ő félre vonult. E reggelen is, mikor Asyootba megérkeztek s kiszállva a vasuti kocsiából, a reájok váró kíséret tevéire kelle átrakodniok, hogy a folyóig vigyék holmijokat, a hol a dahabéa várta: Winterbourne ur önkényt hátramaradt, míg a podgyászt a tevékre felrakták, Jolán pedig Leslie karján előre ment s a Graham-pár utánok, s mikor Winterbourne utol is érte őket, nem a fiatalokhoz, hanem Grahamékhoz csatlakozott.

Grahamé azon panaszkodott, hogy az éjjeli utazás egészen összekuszálta ruháját s haját s fogadta, hogy inkább tūri a nappali meleget, mintsem éjjel utazzék többé kocsiában. A ruháról levén szó —

— Valamit akarnék kérdezni, — mondá Winterbourne, — de kérem, feleljen őszintén: jól öltözik-e Jolán?

— Oh, nagyon csinosan; igen eredeti!

— Nem az eredetiséget kérdelem, hanem az előkelőséget. Azt óhajtom, hogy ne vonjon meg semmit magától, bármily drága legyen is, a mire e végből szüksége van. Neki pedig igen is nagy hajlama van az egyszerűsége s a takarékságra.

— Oh, a mi a takarékságot illeti, — szölt az ezredesné, — azt ne hibáztassa egy leányban sem. Ki tudja, nem szegény emberhez megy-e férjhez?

— Akárkihez megy, — felelt az apa határozottan, — nem fog szükségét szenvedni. Az életnek legalább ettől az árnyoldaltól meg akarom őt kímélni.

Grahamé mély értelmű hálás tekintetet vetett Winterbourne urra.

— Ha én a Jolán helyében lennék, gazdag s előékeny apám ha volna, tudnám mit tegyek.

— És mit?

— Kairóba visszatérőben bemennék a bazárba s a legszebb csipke- és szőnyegműveket és shálokat válogatnám össze.

— Tanácsolja azt neki nagysád. S még egyet. Ékszerekre is volna szüksége. A mi van neki, jó volt mint iskolás leánykának; de most már felnőtt hölgy, kinek a világba kell lépnie. Kérem, gondoljon erre is.

Ezalatt a folyam partjához érkeztek. A Niluson, elmúlva a hajózási idény, alig néhány eszónakot találtak; de annál inkább kíváncsiak voltak egy, két sárga színűvel, aranyos tarka czimerével, s kék és fehér lobogójával ékeskedő fedeles hajó.

Ez volt a medhadzsi kormányzó dahabéja, melyet elejökbe küldött. A tevehajcsárok, a podgyászsall, ismervé a hajót, egyenesen neki hajtottak s mindjárt is kezdtek lerakodni. E közben egy magas és komoly egyéniség, valószínűleg a hajó kapitánya, szállt ki és lépdelt feléjük s Amhettet, a tevehajók vezetőjével pár szót váltva arabul, tisztelettel hajlott meg Graham ezredes előtt s levelet nyújtott át neki.

— Bizonyosan a fiatal Ismattól, — mondá az ezredes, miközben a levelet felbontotta s olvasni kezdte.

— Átkozott angolul van e levél írva, — folytató. — Atyjának el kelle utaznia — fontos találkozása a sejkkel — ő kénytelen Medhadzsan maradni — sajnája, hogy üdvözlésünkre nem jöhetett — rendelkezésünkre bocsátja a dahabéát — reméli, hogy elnézők leszünk kényelmetlenségére iránt és a többi és a többi.

A «kényelmetlenség» csupa szólásforma volt. Ellenkezőleg nagyon kedves és kényelmes hajó volt. Örülve, hogy a forróságtól és főtő homoktól szabadulhattak, egész kejelgással vet-

ték szemügyre a csinos hajó berendezését. A fedélzetet, előreszén árnyékot tartó vastag ponyvasátorával, farán kerek, emelkedett messzelátójával, a szalont francia függönyeivel s tükreivel, színes takarókkal, leborított asztalaival és puha szőnyegekkel; kabinjaikat a nap ellen zöld redőnyökkel ellátott ablakaikkal s fehéren letakart hűvös kemény ágyaikkal, a hűvös ülési kényelmes nádszékkel stb. Minden kényelmet és húst lehel.

A mint a hajó megindult, a Nil sárgás-zöld tószzerű lassu vizén s a partok sötétzöld pálmáikkal, sárból rakott barna falvaikkal, a vízbe fürdeni járó bivaly-csordáikkal, az égető homokon tova haladó arabs- és teve-csopordokkal változatos képeiket mutatták: ők gyönyörködve nézték a fedélzetről a fel- és eltűnő alakzatokat. Ugy érezték, hogy utazásuknak ez hasonlíthatatlanul a legkellemesebb része. A tengeri hajón igen nagy társaságban voltak, sok idegennel együtt; a vasuton forró ketrecbe bezárva; itt hűs és szabadon, s mégis magokra, egészen családiában vannak. Annyira érezték ezt, hogy még kölcsönös megszólításaikban is kifejezést adtak annak. Graham önkénytelenül elhagyta a „miss“-t a Jolán neve elől s apját

WEBB KAPITÁNY HALÁLÁNAK SZINHELYE. — A NIAGARA ÖRVÉNYE.

is egyszerűen nevén szólította, valamint ez is Grahamot. Az ezredesek úgy tettek, mintha Jolánt már egészen magukhoz tartozónak tekintették. S Winterbourne egy cseppet sem ütközött meg rajta.

Ebéd után, az esti hűs beálltával, míg a társaság a fedélzet előreszén a ponyva alatt ült s beszélgetett, Archie a hajó farára, a magaslatra hívta Jolánt, hogy egy szép csillagzatot mutasson neki, melyet azelőtt nem ismert.

— Talán a Délikereszt lesz! — mondá, — de nem tudtak megbizonyosodni felőle.

Winterbourne figyelemmel kísérte őket távolról, a mint ott egymáshoz közel állottak s oly bizalmasan látszottak beszélgetni, bár szavaik nem voltak hallhatók. — Vajjon mondták-e már *igent*? — kérde magától. — De mikor lénya visszatért hozzá s oly elfogulatlan volt mint előbb s hangja meg se rendült, a mint csak ennyit mondott:

— Szeretnék valamivel többet tudni a csillagokról, — akkor apja megérezte, hogy a leányon még nem történt semmi változás, s imádója még mindig késett, vagy habozott az elhatározó nyilatkozattal.

(Folyt. köv.)

A NIAGARA-FORGATAG.

Webb kapitány nagy feltűnést keltett haláláról, a Niagara-vizesénél, lapunk mult számában már megemlékeztünk. Ez nyújt most alkalmat, hogy bemutassuk a világ legnagyobb ismert vizesésének ama részét, melyen a kapitány keresztüluszni vállalkozott. Rajzunk a zuhatag alatt levő nagy forgatagot mutatja a függőhid közelében, mely hidat szintén a new-york-brocklyni óriási hid magyar eredetű tervezője, Röbling János készítette. A Niagara e helyen a legkeskenyebb, de a sziklák közé szorítva, egyik legveszedelmesebb forgatagát itt látni, hol a hullámok örökös zajjal kavarnak s a magasra törő vizsugarak felül egész porfelleget borítanak föléje. E forgatag fölött ment keresztül egy szál kifeszített kötélén a híres Blondin is.

Webb kapitány július 24-én délután 4 órakor a függőhid alatt elhalotva uszott e forgatagon át. Valóságos labda volt a hullámok között. Egy pillanat alatt magasra löktek fel a hullámok s a másik pillanatban ellenben elnyelték a titkos mélységek a nézők szemei elől. Szerencsén, jó formán erőlködés nélkül jutott itt keresztül, de már a forgatag alatt egyszerre

matokban, végül 75 idegen országokban. Más nagy városokban koránt sincs annyi idegen, mint Párisban, mert pl. Berlinben ezer lakosra esik 13 idegen. Az 1881-iki népszámlálás szerint Párisban 45,281 belga, 31,190 német, 21,577 olasz, 20,810 svájci, 10,987 angol, 9250 hollandi, 5927 amerikai, 5786 orosz, 4982 ausztria-magyarországi és 3616 spanyol lakott. A németek 1876 óta, a midőn számuk 19,024-re rugott, igen megsaporodtak Párisban. A németek a város külső területeiben laknak tömegesen, különösen a 19-ikben, a hollandiak és belgák összevissza, a svájciak a kereskedői negyedekben, az olaszok a 11-dik s az ezzel szomszédos kerületekben, míg az angolok a 16-ik és 17-ik kerületben.

A fogak a szellemi munka következtében jelentékenyen megromlanak, mint azt Litherwood és Harlan angol orvosok állítják; okul hozván fel, hogy a szellemi munka sok foszfátot igényel. Ugyanezt az állítást megerősíti dr. Championnière Lukács francia orvos is, ki már tovább megy s a tanulók túlerheltségét s fogaink romlását akarja kimutatni. Ez elmélet szerint minden jelentékeny tudósnak rossz fogainak kellene lennie, a mi azonban éppen nem áll.

Az önálló keresettel foglalkozó nők száma az Egyesült-államokban 1870-ben 1.836,000 volt, az 1880-iki népszámlálás szerint már több mint 2.600,000, miből látható, hogy a munkás nők száma aránylag gyorsabban szaporodik, mint a férfiaké.

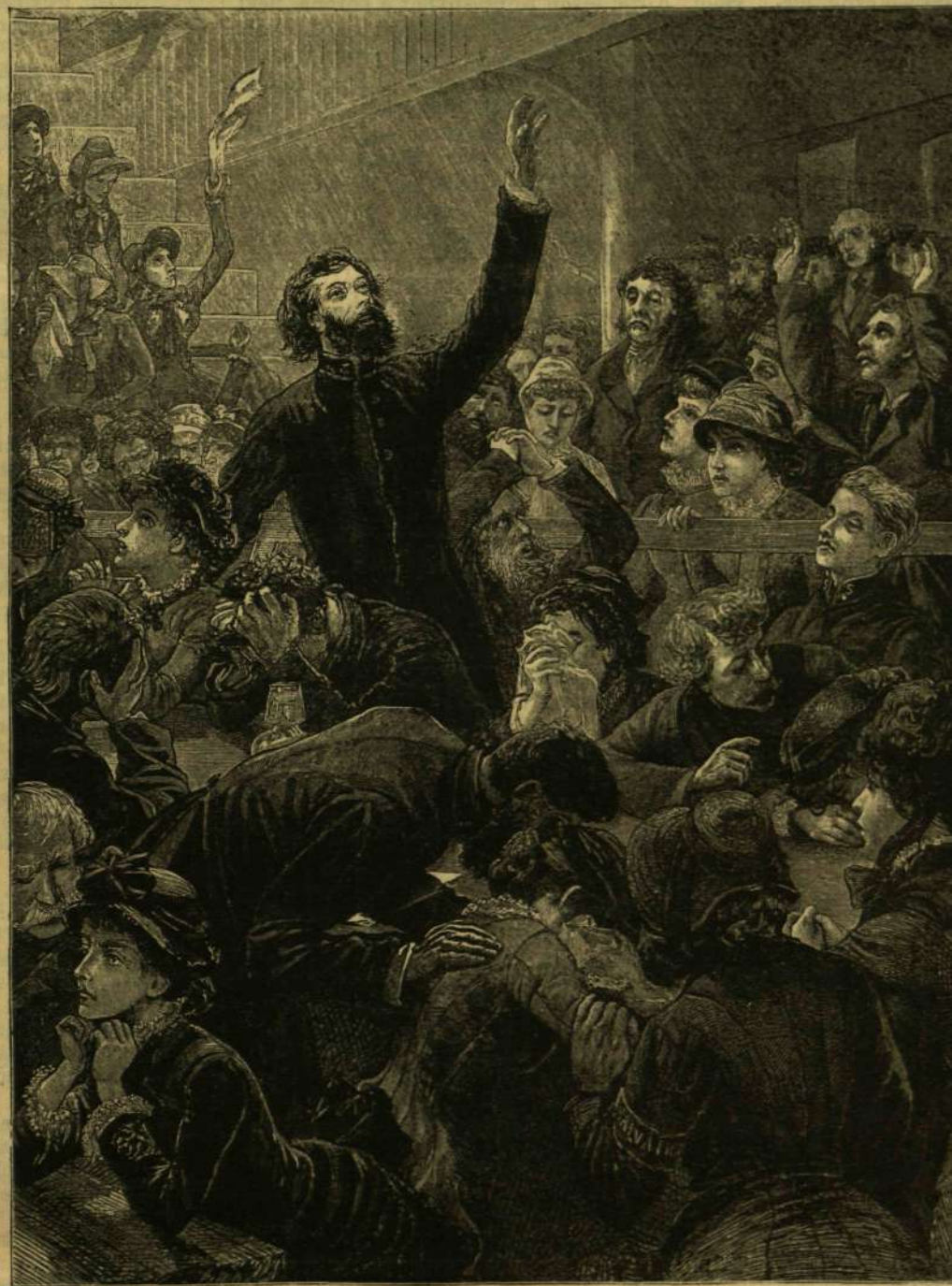
AZ „ÜDV HADSEREGE.”

Az utóbbi évek alatt Angliában és az Egyesült-államokban egy új rajongó vallásfelekezet támadt, mely feltűnően zajos magaviseletet következtében nemcsak folyton erősödik a köznépél, de e mellett általában is magára vonja a figyelmet. Hívei az „Üdv hadseregé”-nek (Salvation army) nevezik magukat s nevének megfelelően főkötelességüknek tartják hadat viselni az „igazság és világosság érdekében”, megmenteni azokat az embertársait, kik a gonosz hatalma ellen küzdve már-már elestek, sőt esetleg meg is ostromolni a bűn tanyáit. Ez utóbbi cél megvalósítása végett, a régi mértékletességi egyetemes buzgóbb tagjai példájára, testületileg keresik fel a korcsmákat, kávéházakat s a rossz hírű helyeket, ott énekelnek, imádkoznak, ékeletlen lármát csinálnak s a lakókat vagy az ott tartózkodókat megtérésre hívják fel. E miatt gyakran verekedés is támad s a rajongó felekezetet a rendőrség is igen jól ismeri.

A felekezet szervezte az allegorikus „hadjárat”-nak megfelelően katonái. Az alapító, Booth, már „tábornok” czímet visel. Van egész sereg „kapitány”, férfiak és nők, kik megtiszteltetésül nyakukon „S” betűs pléhdarabot hordanak, míg a többi tisztelnél és közvitéznek a karon van a jelző szalag e felirattal: „Salvation army”. Minden csapatot egy-egy tiszt vezet, ki rendesen prédikál is, akár a zárt helyiségekben, akár a szabad ég alatt; de szószkolni minden egyes közvitéznek is jogában áll. Egy nemrég közölt statisztikai kimutatás szerint Londonban, hol Booth tábornok is tartózkodik, 445 „tiszt” és 12,000 „közvitéz” van, férfi és nő együttvéve; a vidéken 250 „állomás” áll fenn, melyeken hetenként 4300 „hadgyakorlatot” tartanak s hallgatóik száma a különböző gyakorlatok alkalmával átlag mintegy 3 millió lehet hetenként. Utcákon és országutak mellett is gyakran tartanak gyakorlatokat. Pénzzel is meglehetősen mennyiségben rendelkeznek. Az utóbbi évben az általános czélokra mintegy 600,000 forintot gyűjtöttek össze s ezenkívül 200,000-et egy közpöntézet és nagy gyűlésterem számára, melyet Claptonban akarnak felállítani. Az Egyesült-államokban számuk talán még nagyobb s kétségkívül több anyagi erő fölélt is rendelkeznek. Oly felekezet tehát ez, melyet az angol-szász fajnál gombamódra terjedő vallásfelekezetek közt számba kell venni, még akkor is, ha önmaguk nem igyekeznek oly nagy buzgósággal, hogy magukat számbavetessék. Közlebről egy magyar utazó (Csorba Ferenc) érdekes rajzot közölt az „Üdv hadseregéről”, uti naplójából, s a „Budapesti Szemle”-ben. Meglátogatta a rajongó, de már igen nagy hatalomra vergődött térítő felekezet londoni főhadiszállását, mely egy nagy négyemeletes házat foglal London forgalmi központján, a City-ben, a Themze-vel párhuzamosan futó Viktória-kiályné-utczában. A kaputól jobbra és balra egy-egy könyvkirakat van, merőben az „Amy” kiadványaiból, melyek kizárólag vallás-erkölcsi tartalmúak s rajongó és térítő szellemben írvák,

és a térítő had czéljait, elterjedése s működése eszközeit, a megváltás módját és föltételeit részletesen előadják. A felekezet félkrajcárosnéplapjai olcsóságuknál s a terjesztésükben kifejtett buzgalomnál fogva már is nagy elterjedést nyertek.

Az érdeklődés a hadsereg iránt igen nagy, mondhatni általános; nagy összejöveteleiket (meeting) azonban nemcsak a megtérített hívek látogatják, hanem a nagy közönség, csupa kiváncsiság vagy szórakozásból. Mert hogy főhadiszállásuk mindenki előtt nyitva van, mondanunk sem kell. Egy angol lap rajzolója, kitől mellékelt képünk van, mely egy „hadgyakorlatot” ábrázol, szintén ily betolakodó idegen műve. Ő részt vett egy ily főhadiszállási meetingben a hadsereggel, s arról hti leírást is közöl. Leírja a rajongók egy összejövetelét, úgy a mint annak tanuja volt, s a kép magyarázatul mi is átvesszünk abból egyetmást.

AZ „ÜDV HADSEREGE”.

Összejöveteleiket, mint más keresztény felekezetek, ők is szoltárénkléssel és imával kezdik. Ennek végeztével a mentő had vitézei előadják tapasztalataikat és jelentéseiket az általuk eszközölt térítésekről s aztán nyílt felhívást intéznek a bűnösökhöz „hogy meneküljenek ki az örökké égő barlangból”. Midőn a festő jelen volt — kinek leírását közöljük itt — pár percig válasz sem jött e felhívásra; egy idő múlva azonban előlép egy, utána más valaki, úgy hogy végül már tizenötön voltak. Minden megtérő egy-egy kapitány vagy kapitánynő fogott el, buzdította, kivallatta, míg végre beismerte, hogy a tévelygő megtérése tökéletes. Ekkor egyik a másik után emelkedett fel (a mint ezt képünkön látjuk három kapitánynál) s a siró bűnös mellett átszellemült arcával s fölemelt karokkal kiáltá el: „A mi fivérünk vagy nővérünk hisz”. Erre a közvitéz khorusa fúlsiketítő hangon kiáltja „Hallelujah”, „Dicsőség istennek”

s más ily szavakat. E tüntető eljárás oly hatásos volt a jelenlévőkre, hogy csaknem mindenik leborult, elkezdett sirni és zokogni s végül az egész mentő had teljes „gyakorlatban” volt.

Az új felekezet tagjait leginkább a közpöntályból szedi össze, de a vagyonosabb rész közt is igen sok követője van. Oly alkalommal, midőn London egy-egy hírhedt helyére vonulnak ki, hogy a korcsmákat és bűnbarlangokat imáikkal s térítő szónoklataikkal megostromolják, természetesen a csöcselők is ezer számarra gyűl össze körülöttük. De a hívők serege ezt is dicsőségének tartja s hatalmas terjedésével kapcsolatban már-már külföldi hódításokról is álmodozik.

AZ ISCHIAI FÖLDRENGÉS.

Nincs benne kétség, hogy a földgömb egyik legszebb része a nápolyi öböl környéke. Még azok is, kik túlnak tartják az olaszok ismert közmondását: „Nézd meg Nápolyt, s halj meg!”, elismerik, hogy e vidéket a természet oly sok kincsel áldotta meg, minőhöz hasonlót az emberi képzet is alig alkothatna. De a természet egyuttal átkot is vegyített áldásába: a vulkánikus erőt. Az a hatalmas földalatti hatalom, melytől a Vezuvs kráterje füstölög s kengőzt bocsátanak ki Puzzuoli barlangjai, az a teremő erő, mely a „lachryma Christi” nevű híres vörös bort adja, mely a környék hegyeit létrehozta, időről-időre hatalmas rombolásaival remíti meg az embereket. Pompeji pusztulása óta számtalan ily esetet jegyzett fel a krónika Nápoly környékén s mindenki tudta, hogy a forrongó erő a föld bensejében ismételve új meg új rombolásokban fog nyilatkozni.

Mindamellett fájdalommasan lepte meg a világot a július 29-ki nagy földrengés Ischia szigetén, melyen néhány perc alatt közel ötezer embert ölt meg s három virágzó községet tett semmivé. Ma, midőn még élénk emlékezetünkben vannak a zágábi és khioszi nagy földrengések, határozottan mondhatjuk, hogy sem ezek, sem más, az utóbbi évtizedek alatt előfordult természeti csapások nem hasonlíthatók e rettenetes istenitélethez, mely

valódi történeti rémesemény s emléke hosszú időkre fönnmarad.

Ischia szigete, a földrengés székhelye, Nápoly közelében fekszik, kis földdarab; pár óra alatt könnyen körül lehet csolnakázni, de mint rendkívül kellemes fekvésű s igen termékeny föld, nagyon is népes. Több mint 25,000 ember lakik rajta. Fővárosa Borgo d'Ischia kellemes, modern város 6500 lakossal, utána következnek Forio 6000 lélekkel. De a legjelentékenyebb helye a 4500 lakosságú Casamicciola volt, mely különösen híres fürdő miatt „regina dei bagni” („a fürdők királynője”) nevet viselte s rendkívül látogatott volt. Ezen kívül még egy rakás kisebb község s egész sereg nyári lak volt a paradicsomi fekvésű szép szigeten, úgy hogy az egészen boritva látszott emberi lakásokkal.

A szép vidék és termékeny talaj nagy számmal vonzotta ide a látogatókat, bár mindenki tudta, hogy a talaj ingtag s az egész sziget,

Ischia sziget térképe.

mely vulkáni erőnek köszöni eredetét, még ma is ez erők hatalma alatt áll. A sziget zömét képező 2782 láb magas *Epomeo* hegy ugyanis valószínű vulkán. Sokkal előbb, mint a Vezuv, hírhedt volt már e hegy kitöréseiről. Krisztus születése előtt 474 évvel egy kitörése elpusztította a sziget lakosságának nagyobb részét. Kitöréseit folygызták még Krisztus előtt 92-ben, továbbá Titus, Antonius, Pius és Diocletian római császárok uralkodása alatt, 1302 óta, midőn legutoljára tört ki s oly hatalmasan, hogy az Ischia város mellett lefutó látványos hegy részét még ma is kopárban maradt, szelenszerű s tetején ma egy szent Miklósnak szentelt kápolna s egy remetelak áll. De a tűzhányás helyére jött a földrengés, mely rendkívül gyakran mutatkozik s igen sok rombolást okoz, így a legutóbbi, 1881 márczius havában, Casamicciolában több mint 400 házat rombolt szét s 1114 embert ölt meg.

Casamicciola, a már többször emlegetett fürdőhely, Epomeo északi lábánál fekszik s lakosainak száma a nyári hónapok alatt rendszeresen megkétszereződik. A legutóbbi földrengés nyomai még látszottak a szép városban, romok s félig épült házak beszéltek a nagy szerencsétlenségről s egyik templomtoronyán az óra még most is öt percet mutatott egy óra után, azt az időt, midőn az 1881-ki földrengés bekövetkezett. E városban kívül *Lacco* láva-tömegén épült házak beszéltek a nagy szerencsétlenségről s egyik templomtoronyán az óra még most is öt percet mutatott egy óra után, azt az időt, midőn az 1881-ki földrengés bekövetkezett. E városban kívül *Lacco* láva-tömegén épült házak beszéltek a nagy szerencsétlenségről s egyik templomtoronyán az óra még most is öt percet mutatott egy óra után, azt az időt, midőn az 1881-ki földrengés bekövetkezett.

Az első lökés, mely csak 15 másodpercig tartott, volt a legrettenetesebb. Este fél tíz óra körül gyönyörű szép felhőtlen idő volt. Még szerencse, hogy a lakosok egy része a Piazza Bagnin fából épült színházban mulatott, mely fa-épületek a földrengést általában jobban kiállják. A kórházak már az első lökésnél összeomlottak s a bennük levő, részben már alvó embereket agyonnyomták. A fürdőközönség által annyira kedvelt városrészt, a *Via dei Bagni* és *Piccola Sentinella* közt, úgy tönkrement, hogy egyetlen ház sem maradt meg s a legtöbbnél minden benlevő odaveszett. A *Parigi* és *Pisani* fogadóknak sok angol és olasz előkelő ember veszett el. A következő lökések folytatták a rombolást és pedig oly mértékben, hogy ma az egész városból csak egy templom s négy ház maradt meg. *Laccóban* szintén nagy volt a pusztulás, mintegy ezer ember pusztult el, *Foriában* háromszáz.

A váratlan csapás, a késő éji idő és a nagy zavar a menekülést is lehetetlenné tette. Nápolyból csak hajnalban érkezett meg a segítség s bár ezrével látták a munkához, különösen a kirendelt katonák, a tömörked rotot még most sem lehetett elhárítani. Csodálatos, hogy még hatodnapra is huztak ki élő embereket a romok közül. A sebesültek részére, kiknek száma az éret jóval meghaladja, Nápolyban külön barakk-kórházakat állítottak. Az olasz király két ízben is megjelent a szerencsétlenség színhelyén s nemzeti adakozást kezdte meg, melyhez csakhamar az egész művelt világ népei, köztük mi magyarok is, járulunk filléreinkkel.

Érdekesnek tartjuk megjegyezni, hogy Palmieri tanár, a Vezuvon lakó híres csillagász, e rendkívüli rombolást nem földrengésnek, hanem a talaj süllyedésének tulajdonítja, mint azt már az 1881-ki földrengésről is állította. De e nézetnek ellene mond, hogy a légkörben hasonló zavarok mutatkoztak, mint a földrengéseknél s a Vezuv ismét megkezdte forrongását.

A MAGYAR KORONÁK VISSZAZOZHATTATÁSA BUDA VÁROSÁBA.

21-o Febrúárii. 1791.

— Dugonics András folygызéseiből. —

József császár életének utolján lévén és a magyarokat (kiket kilencz esztendőig minden törvényellen nyomorgatott) megengesztelni akarván, megígérte a diétát, a régi szabadságot és a koronának visszaadását; melyet Pozsonyból mennydörgések és mennykővek hullása alatt elvitetett Niczky grófnak ha nem javallásából, legalább ellene nem állásából. Csak alig vehették a magyarok a korona lejövetelének híré, azt gondolák, hogy a nyomorúságokból most kapaskodnak kifelé.

A magyar korona megindula Bécsből 18-ik februáriusban és estére Kőpecsénbe érkezett. Itt várta azt gróf Forgács Miklós azon lovas magyarokkal, kiket maga válogatott, közel százig valót. Közel lévén Kőpecsényhez a korona, neki estek érzékeny szívé magyarjaink azon kocsinak, melyben hoztatott, és kifogván a lovakat, magok huzták a kocsit. Kiki szerencsésének tartotta, ki a kocsihoz csak kezeit is tehetette. Ebből világosan kitetszik, mely nagy öröme volt az országnak, hogy e drága kincsét visszaszerezte. Bejövén Kőpecsénybe, és gróf Esterházyak palotájába letéve a korona, gróf Forgács Miklós a korona-öröket megintette, hogy a ládát nyissák fel, és a koronát megmutassák. Ekkor a korona-örök voltak gróf Keglevich Joseph és gróf Nádasdy Mihály, kik Forgácsnak kérésére azt felelték, hogy nekik semmi parancsolatok arról nincsen, hogy azt Kőpecsényben felnyissák; de Forgács Miklós, ama nagy hazafi, nemes bátorsággal azt mondotta a korona-öröknek, hogy azt mind neki, mind az országnak tudnia kell, ha vajjon koronát küldött-e le Bécsből József császár, nem pedig valami régi koszos német parókát. Ezek után felnyitatta a ládát, és megdöbbenve a szent koronát. Kicsordultak szemeiből a könnyek. Áldotta az Istennek az országhoz való nagy kegyelmét. Ezen nagyméltóságu gróf elérte azon célját, melyre régtől fogva tárgyalt. Minekutána József császártól a nyitni fősipánságból letéve, és tőle az egész országban bolondnak hirtelített, el nem hagyta magát, hanem alattomban szemfülle az országnak javára vigyázott. Megjárta Páriszt és Lengyelországot. Végére, hogy József császárnak hathatósabban ellene állhasson, Florencziába vette útját Leopoldhoz, a nagyvezérhez, József császárnak testvéröccséhez, és a birodalomban követőjéhez. Ennél kimondotta nemes bátorsággal Józsefnek Magyarország ellen törekedését. Hathatósan kérte, hogy okosága szerint csillapítsa le Magyarországon a következhető nagyobb zendüléseket és zenebőnékat. Arra is vitte Leopoldot, hogy ez Józsefnek keserves levelet írja; melyet midőn József utolsó betegségében veve, e szavakra fakadt: „Még testvér-öccsém is ellenségem lévén utoljára.” Leopoldnak ezen levelét gondolom okának lenni, hogy József megmánsolta szándékát, és Magyarországot előbbi szabadságába visszatette. Azt is mondják, hogy ezt József Leopoldnak ellenére tette; azt mondván: „Nem bánom, visszatesszem a magyarokat előbbi állapotjukban, de meglesd, öccsém, minő bajod lesz a nyakas magyarokkal, ha őket egyszer lóra ülteted!” Megmutatta a következő idő: hazudott-e benne. En ugyan nemzetemet úgy ismerem, hogy ez vért ottani kész a jó király mellett. De ha ennek is rendetlen uralkodását tapasztalni fogja, lesz mit nyelni neki is, ha a magyaroknak elkeseredett szíveket meg nem gyógyítja. De én Leopoldról minden jókat reménylek.

19-dik februáriusban Kőpecsényből megindulván a korona, Pozsonyon által éjszakára Győrbe jött. Pozsonyban legfőképpen kitétek magokért a fehérszemélyek. Ruhájok tárgyál *Ételkám*nak képtet vették. Kurta mentébe öltöztek, épen úgy mint *Ételkám*at öltöztettem; csakhogy fejekbe bárszony süveget nyomtanak, magosat, de lefitygő csákó nélkül; kőcsagtol vala belé nyomva. A pozsonyi fehérszemélyeknek ezen tetteket leírva Bécsben a *Hadi tör-*

* Dugonics Andrásnak korrajzi érdekekkel bíró folygызésai az 1790—2. évről a nemzeti múzeumban levő kézirata után, az „Olcsó könyvtár” egyik közelebb kiadott füzetében jelentek meg s a fentebbi közleményt onnan vesszük át.

tételek írója, többi között ezeket mondotta, hogy mindegyik pozsonyi kisasszonyban föllevenedett Dugonicsnak *Ételkája*. Szerettem a pozsonyiakban, hogy azon gondolatra vetemedtem. Ezen történetről e versek jöttek ki:

Mi lárma, mi dolog lehet országunkban?
Lót-fut szegény, boldog, mezőn s városutban.
Pásztorok ügyetven elhagyják nyájukat,
Polgárok, sietvén, az ó falujokat.

Az ágyúk durrognak, lovon ül nemesség,
A zászlók lobognak, rendben áll a község.
Villognak a kardok, harsognak trombiták,
Tornyosodnak csákók, mólnak a bóbíták.

Kőcsagtol fehérlik tornyos kalpagokan,
Gyémántok tündöklök a nemes forgókon,
Jádszanak nyakakon a vitézköteések,
A löszerszámonok gyöngy, üst prémezekesek.

Jaj, tám az ellenség készül a hazánkra?
Burgus vagy a török ütött országunkra?
Ne fejl, légy békével, szívem, nem ellenség
Rettent fegyverével, hanem a jó főltség

Rendelte e pompát; ki minket szeretvén,
A magyar koronát leküldi sietvén.
Azt a szent koronát, melyet Bécsbe vive,
S a miatt országát látta keseregre.

Senki ezt Józsefnek nem tulajdonítja,
Nem valja vétéknek. Hanem, mint sajditja
A józan ész, annak, a ki hízlekedett
És pedig mag arnak, ki már megpeshedett;

Vagy ha tán más többek dolgoztanak benne,
Kik voltak ezek, s maga is ki lenne,
Nyilván megmutatja, megvetvén most őket,
Szidja, kárhoztatja rőt fényességeket.

Átkozza ágyában a tanácsadókat,
Gyalázza hamvában haza-árlókat.
Egy, hízlekedéssel, csekély bérre nézvé,
Élt e mesterséggel, magát póczra tévé.

Ámde mennél nagyobb volt hazánk keserve,
Annál nyilvánvalóbb most annak öröme.
Mert a koronának visszatérésevel
Ösi szabadságnak él reménységével.

Lám az elvitelt az ég is könyvezte,
Dörgéssel mennykővet bányta, íjesztette.
Most mikor homjába vissza hoztatják,
A firmamentumba felhő sem látszatik.

Nappal nap sugári ékesen ragyognak
Éjjel ég csillagi csendesen villognak.
Tisztabb a levegő a fényes tükörnél,
Köven szökdecslő, jászó kristál-víznél.

Fualkodik a föld, az utak szí radnak,
Gyöp, vetés már is zöld, rétek mosolyognak.
Az egész magyar té örömben vidül,
Hogy kince visszatér, szemlátomást újul.

Lehet jó jelekből nagy jót jövedőlni,
Visszatért kincsünkkel bátran reményleni,
Hogy bizony feltámad a magyarok napja,
Mivel máris hasad koronán hajnalra.

Üdvez légy angyali ősi szent koronánk,
Örülj apostoli keseredett hazánk,
S úgy fogadd kebledbe Budán e kinsedet,
Hogy lássa szememben, irigy, reményedet.

József császárnaknak vég testamentomát
Bőcsüld mint hazánknak fő fundamentomát,
S mint paradicsomhoz Isten angyal-strázsát,
Úgy szent koronához tégy erős vigyázást.

Nagy József! Nagy felség, ezzel nagyobb lettél,
Ezt kiáltja föld, ég, hogy törvényre léptél;
Áruló tanácsát agyadban másítván,
Feddvén cinkosságát, minket vigasztalván.

Im nagy nyavallásban téged vigasztalni
Kellött volna jobban, és ime meghalni
Nem akarsz hamarabb, hogyszem sérelmünk
Gyógyítván, te előbb vigasztalál minket.

Bár tovább is élne, és addig élhetné,
Még tanács székénél más rendelőst tenné.
Tudom, hogy elverné hazánk árulót,
Úgy mint trónus-széked s hatalmad rontóit.

Élj, vagy ha meghaltál, az égben örvendezz,
Koronát váltottál s fő koronát szerezz,
Hogy végét élt dneks szépen koronáztad,
S a te hiv népednek kinsét visszaadtad.

Nem, ki mint kezdette a pályafutását,
Hanem mint végzte ő halandósát, át,
Ugy itéli Isten és úgy jutalmazza,
S minket sem másképpen, mert ily törvényt hozta.

Jaj, hallom, meghaltál! Sirjatok zemeim.
Bennünket elhagytál, folyjatok könyveim.
Örömről váltod nagy szomorúsággal,
Szívünket szagatod búval, vigassággal.

Halálos nyavallád minket meggyógyított,
Elküldött koronád örömet okozott.
S mikor legfőképpen szerető bennünket,
Jaj, meghalálózván, búval megölz minket.

Éltetél, örömet küldvén megyeinkre,
Ólsz, meghalt híredet terjesztvén fülünkre.
Szűk az ember szíve két indulat a,
Ember, kinek lelke állhat ilyen gátra.

Ezek után 20-dik februáriusban Rév-Komáromban halt, avagy a mint mások mondták, Esztergamban. De midőn Rév-Komárom mellett eljőve, az volt legkitesőbb, hogy három-száz szűléányok, fehér győcsben, viaszgyertyákat is hordozván kezekbe, magyar verseket énekeltek a szent korona előtt. Sirva fakadtanak mindnyájan, kik ezen buzgósgot látták. Mi ezeket azután csak hallván, nagyon elkeseredtünk, és nekünk is örmökönyveink csordultanak ki zemeinkből.

21-dik februáriusban délután Buda alá érkezett a szent korona temérdek sok emberektől kísértetvén. Bevitetődött a királyi házba és az arra rendelt szobába bezárattatott, minek utánna három nap alatt szemláltára ki vala tve. Azon pompát leírni lehetetlenség. Mert arra nagy könyvek kellene. A koronát őrző banderiuminkat is le nem lehetne írni kevés szavakkal. Hát a szívek örömet, azon ártatlan folyó könyveket, amaz egyik a másiknak szembe néző édes állapotot, egymásnak vig csokolásokat ki merné tollára venni? Csak maga az Isten ennek megmondhatója. Mi csak érezhetjük, de leírni, avagy másnak elbeszélni nem tudtuk.

6-dik juniusra diéta kezdődött Budán. A magyarok József császárra (ki 20-dik februáriusban meghalálózott) nagyon haraguván, igen tarajosan kezdetek bánni második Leopolddal is, ki amannak birtokába (öccse lévén) Etruriából kijőve. Sokan azt akarták, hogy József császárból elveszve a királyi successio, más házból válasszának királyt. De mások eben gubát nem akarván cserélni, ezt a felekezett lecsillapították. A diéta haszon-talanul húzódtok sokára. A vallás dolgában sok időt vesztetgettenek mindnyájan. Csupa szírt-zavart költeményeket adtaknak elő mind a két résznek. A palatinusnak választásában se egyezhettenek osztán meg.

15-dik novemberben a király, második Leopold megkoronáztatott Pozsonyban. Ennek fia Leopold Alexander palatinussá tétetett. József császártól egy magyar huszár regemettel még Etruriában gyermekkorában megajándékozott, mindég magyar ruhát viselt. Német ruhát sem látni ruhái között. Igen nagyon szereti a magyarokat, őtet is a magyarok.

A SZENTIRÁS LEGRÉGIBB SZÖVEGE.

A külföld tudcsait, régészeit és theologusait nevezetes kérdés foglalkoztatja, nem kevesebb, mint a szentírásnak most föltalált legrégibb kézirata, melynek szövege tetemesen különbözik az eddig ismert szövegtől.

Shapira hírneves régiséggyűjtő hozta magával a nevezetes régészeti lelőtet *Jerusálemből* Londonba, a British Múzeumnak. Ez a régiség a Deuteronomiumnak, Mózes egyik könyvének szövege, 40 bányabőr lapból álló 15 „kötet” írva. A lapok 6—7 hüvelyk magasak és 3 1/2 hüvelyk szélesek. Az irásjelek hasonlítanak a „moabita kövek” írlatához. Ebből következtetve, a kézirát Kr. e. 900 évvel írott, s 1600 évvel öregebb, mint az ó-testamentumnak bármelyik kézirata. Első pillanatra semmit sem lehet látni az egészen fekete, olajos tapintatu, különös szagu lapokon, de ha borzasszal megdörzsöljük, előtűnik az egész írás. Az angol régészeket egész lázba ejtette a rendkívüli lelet, s a hírlapok vezércikkjeiben emlékeznek meg róla. Vajjon hiteles e, nem hamisítás? Ez az első kérdés. A hamisítás ellen főleg az szól, hogy voltaképpen aligha van tudós ember, ki ily hamisításra kellő tudományával bírna, mert a szöveget, az írást alig érti az egész világon tiz bűvár. *Shapira* a borszjakat Dibonnak, a moabita-kő lelhelyének szomszédságában egy arabtól kapta. Ideiglenesen, megvizsgálás céljából a British Múzeumban vannak elhelyezve. Tulajdonosuk kerek egy millió sterlingért ajánlotta fel a múzeumnak. A rendkívüli töredék megvizsgálásához dr. Günsburg híres szemita tudós azonnal hozzáfogott. A szövegben feltűnt sok az eltérés, még pedig jelentéke-

nyúl. A *tíz parancsolat* is más s következőleg hangzik:

„En isten vagyok, a te istened, ki megszabadtottalak Egyiptomból, a szolgaság házából. Ne legyenek más isteneitek, faragott képet ne csináljatok, se ábrázolatot arról, a mi fenn az égben vagy a föld alatt, vagy a föld alatti vizekben van. Ne hajoljatok meg előttük, ne szolgáljatok nekik. En isten vagyok, a te istened.

Hat nap alatt teremtettem az eget s a földet s mindazt, a mi benne van s megpihentem a hetedik napon. Pihenj meg hát te is s marhád s mindened, a mi van. En isten vagyok, a te istened.

Tiszteld atyádat és anyádat. En isten vagyok, a te istened.

Ne öld meg felebarátod személyét. En isten vagyok, a te istened.

Házasságtörést ne kövess el felebarátod feleségével. En isten vagyok, a te istened.

Ne lopd el felebarátod javait. En isten vagyok, a te istened.

Hamis esküt ne tégy nevemre, mert megbüntetem az atyák bűneit a gyermekekben harmad és negyed iziglen azoknál, a kik hiában emlegetik nevemet. En isten vagyok, a te istened.

Ne tégy hamis tanúságot felebarátod ellen. En isten vagyok, a te istened.

Ne kívánd feleségét vagy szolgáját vagy szolgáló leányát vagy valamit, a mi az övé. En isten vagyok, a te istened.

Szivedben ne táplálj gyűlöletet felebarátod ellen. En isten vagyok, a te istened.

Az eddig ismert szöveghez képest föltűnő a változás. A refrain (én vagyok az isten, a te istened) egészen új, a két első parancsolat egybeolvadt s ez eddigi szöveg tíz parancsolatnak X. pontja egészen mással van helyettesítve. A „Jehovah” kifejezés teljesen hiányzik, s az eredetileg többes számot kifejező „elohim”-mal helyettesítették.

Most még nem lehet ítéletet mondani a lelet becsé fölt. Franciaországban pár év előtt derült ki csak, hogy hamisított kéziratok mennyi ideig tartottak csalódásban annyi sok tudóst. Az mindenestre erős érv a Shapira borszjakai mellett, hogy a régi zsidó nyelv oly alapos ismerője, minő ez tűntetett föl, az újabb időkben talán nem is létezett. A töredék, hogy ha a lelet valódnak bizonyul, óriási forrongást fog előidézni egy zsidó mint a keresztény papok közt. Angliában már is számosan vannak egy a protestáns mint a zsidó táborban, kik elpusztítani szeretnének mindenkit, ki az eddigi bibliai szöveg hitelességében kételkedni mer. Különösen a mindkét táborbeli orthodoxokra rossz világ járt az utóbbi időben. *Sacy* és *Smith* a nini-i írásatok alkalmával o y agyagtáb ákra akadnak, melyeken sokkal körülményesebben volt leírva a vízözön, s mely táblák sokkal régiebbek, mint a bibliaiak akármelyik szövege. Be van bizonyítva, hogy Mózes első könyvében a vízözön leírása nem egyéb, mint a nini-i elbeszélések rövid, inkorrekt kivonata. A zsinagógákban és az egyházakban nagy lárma támadt e miatt, s ha dr. Günsburgnak és a többi szakértőknek sikerülni fog a Shapira-féle kézirát valódiságát kimutatni, el lehetünk rá készülve, hogy a zsidó és keresztény vallás orthodoxai ép annyira ki fognak kelni a történeti kutatás örögi mestersége, a filológiai és palaeografia ellen, mint a természettudományok ellen.

CAREY JAKAB, AZ ÁRULÓ.

Emlékezhettek még olvasóink, hogy az annak idejében oly megdöbbenést szült főnix-parki gyilkossággal vádoltak tárgyalásánál Dublinban a főszerepet egy városi tanácsos, *Carey Jakab* vitte, kit a gyilkosságban részvétellel, sőt annak szellemi szerzőségével vádolta, ez év

január 13-án elfogták s ki már a következő hónapban „koronatanu” lett, azaz, hogy saját bűnét megmentse, összes társait elárulta s el egyuttal a féniek ügyét is, melynek előbb egyik vezérharczosa gyanánt szerepelt. Így jutottak társai közül vérpadra többen. Az irlandi nép könnyen felfogható szenvedélyes gyűlöletet forralt ezóta Carey ellen, kinek szereplését, bár az az igazságszolgáltatásnak a büntett földéítése körül előnyére volt is, az angol sajtó sem nagyon igyekezett szépiteni. Élete ez óta folyamatosan veszélyben forgott, rendőrkkel kellett házáat is őriztetni s azért elhatározta, hogy kivándorol s álnév alatt nagy titokban a „Melrose Castle” nevű hajóra szállott.

De balvégzetét el nem kerülhette. Julius 29-én a hajón egy O'Donnell nevű ír forgópisztolyal agyonlőtte, midőn már a Fokföldhöz közel partra szállani készült. Jelenleg még nem tudjuk, hogy a féni mozgalom ez egyik vezéré s később elárulója O'Donnell s a többi társulat megbízásából gyilkolta-e meg vagy csak saját elhatározásából? A dolog lényegén kívülben igen keveset változtat az ok, mivel az kétségtelen, hogy a gyilkosság nem magán okból, hanem politikai bosszúállásból történt. S jelentőse teszi e különben kétségkívül jellemetlen ember meggyilkolását a körülmény, hogy az írek nemcsak Amerikában, de magában Irlandban is nagy örömmel nézik rendszertek annak emlékére s a dublini rendőrség szemlélőitá zajos tüntetéseken fejezték ki rokonszenvüket a gyilkos iránt, kinek védelmezésére már nagy összeget gyűjtöttek egybe.

BUDAPESTI ZAVARGÁSOK.

Kedd óta sajnálatos izgalmaknak lőn színhelyévé Budapest. Azok a jelenetek, melyekkel néhány hó előtt Pozsony csöcselése botrányoztatta az országot és a művelt külföldet: fájdalom, utánzásra találtak az ország fővárosában is.

Hogy esett a dolog? Nincs benne kétség, hogy a dologtalan csöcselék, a kétes existenciának ama nagy tömege, mely minden nagy városban meggyűlölemlik s melyből a magyar fővárosnak is bőseges rész jutott: az antiszemita izgalom által föligazott állapotokban elég alkalmat tudott volna találni, hogy zavart támaszson s a zavarosban halászhasson; de tény, hogy ez uttal az alkalmat Scharf Józsefnek és fiának Móricznak Budapestre hozatalában ragadta meg.

Mint valami nagy celebritásokról, hasábszámra közölték a szenzációs híreken oly kapva kapó hírlapok a tudósításokat, hogyan ült föl az eszlári pör e két fő-íslakja Nyiregyházán a vonatna, hogy bucsuzott, mit csinált utközben, hogy szállt ki Budapestén a vonatnál, hogyan vitték őket a kerepei utj. „Fehér hattyu” szállodába, hogy mentek megköszönni a központi izraelita irodától kapott pénzt, mint beszél Móricz ur, hogy viseli magát, mit csinál, mi érdeklí leginkább, stb., stb.

Kürtölve lévén az újságokban, hogy hova szálltak, már az nap este (aug. 7.) ezákra menő kíváncsi néptömeg gyülekezett a „Fehér hattyu” előtt, látni remélve Móriczot. Mesterinasok, faczér cselédék, férfiak, asszonyok, a gyárakból hazatérő munkások, napszamosok s a csödlésre figyelmessé lett kíváncsiak rajként lepték el a széles utca e részét. Itt-ott éltéttek Istóczyt, Verhovayt, Onodyt és — Móriczot.

De a mulatság nem tartott soká. Úgy fél-tíz óra tájban tíz lovas és negyven gyalog rendőr rohant elő a hatvani-utca felől, a hol a főkapitányi hivatal van. A lovas rendőrök kivont karddal rontottak a zajongók tömege közé, mely megfordult és futásnak eredt, elszéledve a kerepesi-utba torkoló utcákba. De hátrálása közben kövekkel dobálta a rendőroket. Két lovas fejbe találtak, egy gyalogost is úgy, hogy véreben vitték el a színhelyről. De a szurony hegye elől mindenütt tágultak, hogy hátul ismét összecsoportosuljanak.

1/2 11 óráig tartott a hajsza. Ekkor záporosó keletkezett s az tíz perc alatt szétmosta a zavargók tömeget, melyből kilencz embert kísért be a rendőrség.

Másnap, szerdán (aug. 8.) egész nap beszéltek, hogy estére lesz még csak nagy kravall. Az általános terjesztett hírrel szemben gondolni se lehetett arra, hogy egyedül csak a rendőrség

ne értesült legyen róla s meg ne tegye ehhez képest a szükséges intézkedéseket.

S mégis mi történt?

A kerepesi-utnak a nemzeti színház előtti részén egy nyolcz óra felé szakakra menő embertömeg csoportosult. A csoportokon semmi izgatottság sem volt felismerhető. Kíváncsiakból állott a legnagyobb része, a kik véletlenül arra járva, megállottak a járdákon, a hol szájról-szájra szállt a szó, hogy aligha nem „lesz valami”.

Ha ekkor hat vagy tíz járavaló rendőr el kezd a járdákon föl s alá járni s eloszlársra szólítja fel az ott ácsorgókat, elejét lehetett volna venni mindennek. Azonban rendőr nem volt sehol, még az az egy is, a ki máskor mindig ott áll, elpárolgott valahová.

Ez alatt egyre nőtt a kíváncsi tömeg. Pedig már el volt terjedve a hír, hogy a Scharf-család elutazott Budapestről. A hatvani-utca, az országút, a kerepesi ut járdái megteltek emberekkel. Az utcák közepén is gyülekeztek csoportok, de nem oly sűrűen, hogy azért a kocsiközlekedés csak egy percze is fönnakadt volna. A lövönatu vasut kocsijai, omnibuszok, fakerek, konfortáblók, teberszállító szekerek akadálytalanul járhattak, mint akármikor máskor.

De a nép gyűlt, nőtt, lármázott a „Fehér hattyu” előtt s egymástól kérdezé: „lesz-e hát valami?”

Jelentékeny számmal voltak jelen a nagyreményű mesterinasok, a kik ujjongva szalagáltak ide-oda, csapva pokoli zajt, fűtölést, kacaját.

Egyszerre csörrenve hull alá egy tábla a „Fehér hattyu” egyik ablakából. Valami vásott inasgyerek zuzta be; azután el kezdett szaladni. Ha van, a ki megcsipí, valószínű, hogy nem oly hirtelen akadnak követői. A csörrenést azonban kacagással, tapssal, bravó, éljen kiáltással fogadta a már türelmetlenül kezdő tömeg egy része. A taps hódít, kábé é — lelkesít. A többi utca-gyerekek verszemet kapott. S ekkor aztán záporként kezdett az ablakokra hullani a törmelék, kísérve ék'elen visongástól.

Jó félóraig tartott ez így s rendőr még sem mutatkozott sehol.

A csöcselék, látva, hogy félóra óta egy árva lélek sem háborgatja mulatságában, még nagyobb bátorságot kapott. Most már a mesterinasoktól egészen más elemek vették át a szerepet. Gyanus alkok kezdtek mutatkozni, botokkal, baltákkal, feszítő vasakkal. Az ajtókat kezdtek döngetni s bezúzták a légszesszámpákat, hogy sötét legyen.

És a kicsapongásokban oly soká nem háborgott maroknyi csoport, — mert az igazi „közreműködők” száma nem lehetett több 25—30 embernél, a kikhez aztán persze több „műkedvelő” járult, — most kezdte csak a dúlás munkáját; berontott a helyiségbe, ott mindent összetört, darabolt, kihányta az utcára, s odáig vitte a vad orgiát, hogy végre a szomszéd boltokba is betört, lopott és rabolt.

Öt negyed óra hosszáig tartott ez a gyalázatos üzelem, a nélkül, hogy valaki megkísérlette volna félbeszakítani. A mind vadabban pusztító csapat maga sem hitte azt, hogy ez lehetséges legyen s öt-hat izben megfutott arra a hírre, hogy de már mégis csak jön a rendőrség. De a mint látta, hogy biz az nem jön, újra összeverődött s még nagyobb erővel látott neki félbehagyott munkájának.

A Hattyu-szálloda koresmahelyiségében nem maradt egy ablak, egy ajtó épen. A földszinti helyiségből mind kibordták a butorokat, ott törték össze az utcán. A bort, sört a hordókból kieresztették, az edényekkel az ablakokat, lámpákat verték be. A szomszéd Kohn butorkereskedő boltjából is kihurcolták a butorokat s dirib-darabra törték. E bolt már nem a Hattyu, hanem a szomszédos Bazár épületében van, hol még egy rövidára kereskedést, egy ékszeres boltot és egy készruha üzletet törték be, és sok mindent széthörtök az azokból.

Fél tíz óra tájban jelent meg az első rendőrcsapat, tán tíz emberrel, a romboló gyáva had igyekezett elmenekülni, a Rokus-kórház felé, utközben beverve az ablakokat, lámpákat, a többi közt a Salvator-patikáét s berontva az Oesterreicher-kávéházba, hol egy pohár se maradt épen, mindent összetörték.

A rendőrök, kikhez aztán katonaság is járt, mintegy harminczat fogtak el a zavargók és fosztogatók közül, kiknek egy részénél még

a lopott holmit is megtalálták. A kár, a mit okoztak, a betört ablakokat és lámpákat nem is számítva, jóval meghaladja a tizezer forintot.

Nincs benne kétség, hogy a tömeg csoportosulását és alkalommal egy jól szervezett betört banda használta föl céljaira.

Tíz óra tájban osladozni kezdett a tömeg, a katonaság sorfalat vont a zavargás színhelyéhez vezető utcákon keresztül.

Tizenegyre elcsendesültek az utcák mindenütt.

A rakonezátlan tömeg azonban nem érte be az eddigiekkel. Csütörtökön, aug. 10-én este felé, daczára, hogy a történeteken okult rendőrség most már megtette elővigyázati intézkedéseit, kordonokat állított föl gyalogkatonákból s erős járőröket vonultak a gyanus utcákra — lovasok, gyalogok, rendőrök, katonák — föl s alá, a tömeg este 8 óra felé ismét csoportosulni kezdett a kerepesi-ut felső végén, a mellék-utcákban, az akácfa- és bodzafa-utcákban, a muzeum-körúton, a József- és Erzsébet-város egyes részén.

A százharz körül verekezés kezdődött. A rendőrség szétűzte a tömeget. A katonaság megszállta a gázgyárat, mert hír szerint azt is fenyegették s gyanus alakok lepték el környékét. A kerepesi-ut két oldala el volt leve emberekkel, kik nem törődve a csoportosulást betöltő főkapitányi rendelettel, mindenfelől előzőnlöttek. A mesterinasok dobálni keztek a lámpákat.

De most, mint a szélvész, előtört a rendőrcsapat. Az akácfa-utca sarkán kövekkel fogadta őket a tömeg s megkísérté a dulakodást. Osgyan rendőrsíztet arcán találja egy éles kő, mire ez a levegőbe süti revolverét. Erre rendőrök, katonák söpörni kezdik a tömeget, szoronyt szegezve, s a kerepesi-ut megtisztul.

De az alatt a József-városban is foly a hecz. A Rákóczi-téren bezúzták az ablakokat, a templom körül fölszedik az utca kövezetét s a nagy gránitkövekket dobálják az ablakokba, zsidókra, keresztényekére egyaránt.

A rendőrség ezeket is szétveri néhány perc alatt.

A király-utcában a „Vörös macská”-hoz címzett kocsmánál indult meg a mozgalom. De az ablakbeverésnél nem megy tovább. A rendőrség megakadályozza.

A dohány- és dífa-utca sarkán levő koresmánál azonban komolyabb a dolog. Az ablakból kövekkel hajigáltak a lovas őrjáratra; a kő egyik rendőr karját érte; erre a szakaszvezető tüzelést parancsolt, a rendőrök belöttek az ablakok; a szakaszvezető az odaérkezett gyalogrendőröket beküldte, hogy rögtön az összes benlevőket fogják el és kísérjék a kapitányságra.

E napról nyolcz sebesültet szállítottak a Rokus-kórházba, kettőnek közülök lösebe van. A kolompok közül mintegy huszat fogtak el ismét, többnyire faczér mesterlegényeket.

Tizenegy óra felé ismét nyugodt volt a város. Éjfél után fél kettőkor a katonaság bevonult a lakományára. Az őrjáratok azonban egész éjjel eziráltak s a kerepesi ut végén egész kis táborra volt a katonáknak és rendőröknek, kiknek nagy része kimerülve a három napos erőfeszítéstől, ott aludt a puszta kövezeten.

A két napi zavargások alatt elfogottak száma 60-ra rug. Az elfogottak határozottan tagadják a zavargásokban való részvételüket, s a rendőrségnek a felbujtatásra nézve eddig a legkisebb bizonyíték sincs a kezük közt.

Pénteken, aug. 10-én reggel 6 órakor a katonai kordon ismét föállították a hatvani-utcában, a Károly-körúton, a muzeum-körúton és a kerepesi-uton. A kerepesi-uton a nemzeti színháznál és szemközti a „Fehér hattyu” szállodánál naphosszat egy század katonára táboroz. A táviratilag berendelt lovasság egy része délen északított meg a cseglédi táborból a fővárosba, s mikor a két szakasz dzsidas katonaság a muzeum- és a Károly-körúton végigvágott, nagy csödulet támadt. Délig, midőn a sorokat írjuk, a rend sehol sem volt a városban megzavarva.

IRODALOM ES MŰVÉSZET.

„Utmutatás földrajzi helymeghatározásokról”, írta Gruber Lajos, kiadta a természettudományi társulat, 28 ábrával és 12 táblázattal; ára

fűzve 2 frt, kötve 2 frt 50 kr. A társulat 1878-ik évben a nyílt pályázat alkalmával bizta meg dr. Schenzl Guidót és dr. Gruber Lajost a csillagászati és földmágnességi helymeghatározások módszereit tárgyaló munka megírásával. Gruber műve a megbízatásnak eredménye. A husz nyomtatott ívre terjedő munka a csillagászati helymeghatározások elmélete mellett főképp gyakorlati utmutatást nyújt azoknak, kik földrajzi helymeghatározásokkal foglalkozni óhajtanak. A bevezetés után, melyben a modern természetbuvárlat módszereit méltatja, bőven kifejti a fölvetett kérdést. A munka hízagot pótol tudományos irodalmunkban; a csillagászati meghatározásoknak itt tárgyaló módszerei csak egyes értekezések alakjában, folyóiratokban elsősorva láttak napvilágot s összekeresések nagy ügyvel-bajjal jár a szakembernek. Itt egy teljes egészszé kerelítve, példakkal is illusztrálva együtt találhatni mindazt, a mit a csillagászati meghatározások elméletére és gyakorlatára tudni kell s azért tanárjelölteknek s mindazoknak, kik csillagászati meghatározásokkal foglalkozni óhajtanak, a munka hasznos kézikönyvül szolgál. Schenzl Guidó „Utmutatás földmágnességi helymeghatározásokra” című, ugyancsak ily czélú és szabásu munkája, 110 metszettel, szintén sajtó alatt van s még ez évben meg fog jelenni.

„Állatok védelme” czimmel megjelent az állatvédő egyesület második kiadványa. A szép kiállítású füzetben a rövid bevezető czikk a madarak védelmére s ápolására serkent. Csinos kép van hozzá mellette. „Az állatjoga” című tudományos értekezés, melyet a főtitkár, Herman Ottó tavaly deczemberben, az egyesület első nyilvános estélyén fölolvastott, egész terjedelmében van közölve. Az egyet évi működéséről, az állatkinzás meggátolására történt intézkedésekről, jutalmazásokról stb., kimerítő jelentést olvasunk. „A mi ünnepeink” című czikk a megszavazott jutalmak kiosztásáról szól. Az állatok szállítására szolgáló kintzó alkotványok ismertetése után, a főtitkár a saját tapasztalásai alapján a „Ló tragédiáját” közli. Dr. Végh Arthur pedig az angoloknál divó állatvédelemről irt érdekes czikket. Egyleti közlemények fejezik be a füzetet. Ára 30 kr.

Szalay József nagybecserű lelkészétől a következő füzetek jelentek meg: „Szivmüvelő vagy is lelki képek a földmives életéből”, ára 20 kr.; „A lelki pásztor sikeres működhetésének főbb alapföltételei”, ára 10 kr.; s „Jelentés második körutjából”; ez utóbbinak adatai szerint a nagybecserű ref. templomra eddig 13,154 frt 57 kr, 3 arany és 20 ezüst krajczár gyűlt; szép eredmény, miért az egyháztanács hálás köszönetet nyilvánít a buzgó lelkipásztornak.

Szabadkán Nagy József „Az élet könyvéből” című műre hirdet előfizetést. Könyve a leghirresebb írók munkáiból válogatott gondolatok gyűjteménye lesz s négy-öt füzetben fog megjelenni; egy-egy füzet ára 20—25 kr.

Becses könyv. A kegyesrendiek könyvtárának rendezése közben a könyvtárnok föfedezte II. Rákóczi Ferencz abc-és könyvét, melyhez káté is van csatolva. Erekléve teszi e könyveskét az, hogy belső lapján Rákóczi nev. lőjének ajánló sorai állnak, alattok pedig a Rákóczi Ferencz sajátkezű aláírása.

A nemzeti színház a nyári szünet után vasárnap, e hó 12-én nyílik meg. A dráma kezd, meg pedig a negyvenes évek játérendjéből fölelevenítendő darabok eljével: Szilgietti „Micsdán-jával. Második este (13-án) Obernyik „Órkésze” kerül színpadra. A sorozathoz későbbi napokon még három régi színmű fog tartozni: egyik este a „Majdnak akart, másnak kért” című egyfelvonásos vigjáték dr. Kovács Páltól, ki ezt még 1829-ben írta, de a nemzeti színházban 1842-ben adták elő, s az „Országgyűlési szállás”, Vahot Imre négy felvonásos vigjátéka; az utolsó este pedig: Czákó Zsigmond „Kalmár és tengerész”. Az opera vendégekké fogja megnyitni az előadásokat: e hó 14-én a „Rigoletto”-ban Glosier Adél k. a. és D'Enrici Adolf tenorista lépnék föl. Mint a „Fővárosi Lapok” írja: mind a két ő magyarországi születésű. Glosier k. e. oproni, ki most másodszor látogatunk szándékoznak szerződést kötni az eltávozott Talero Fanni k. a. helyébe; szerepeit magyarául fogja énekelni. D'Enrici, Heinrich Ede akad. festő fia, ki Olaszországban végezte be tanulmányait s ott is kezdte meg pályáját; ő is szerződést kötött fog énekelni. Wagner Rikárd „Mesterdalnokok” című dalművének első előadását szeptember elejére tűzték ki. Megemlítendő, hogy már az új operaház számára is megállap. ták a műsort 43 dalművel és 6 ballettel. Továbbá az új színpad szá-

mára a bécsi Brischinál és társainál 14 nagy dalmű (köztük „Gioconda” és „István király”) díszleteit rendelik meg; a többi operát a nemzeti színház festői készítik.

A nemzeti színház újdonságai. A nemzeti színház drámabíráli bizottsága Csiky Gergelynek „Cecili házassága” című új színművét egyhangul elfogadta előadásra. Ezenkívül a nemzeti színháznak már is van négy eredeti drámai újdonsága. S eptemberben színpadra kerül „A csalhatatlan”, Ábrányi Kornél verses vigjátéka; később Berczik Árpád „Nézd meg az anyját” című vigjátéka, s Dóczy Lajos „Az utolsó szerelem” színdarabja. Előadásra jelenetve van Madách Imre „Ember tragédiája”.

A népszínházban „Strogoff Mihály” előadásait Grigolatis k. a. mutatóványaival szerdán a „Kertész-leány” című operette követi Páldai Ilka asszonyval. Az előadásra azonban zavarólag hatottak az utcáról érkezők hírei; időnként hangosan folyott erről a szó a közönség között s Páldai Ilkáról és társairól az utcai szereplőkre terelte a figyelmet.

Az aradi színház alapítására e hó első napjáig, mint határnapig, öt pályázó terv érkezett. A „Romok fölött” jellegű 135,000 frt, a „Hon” jellegű 125,568 frt, a „Czélserűség” jellegű 134,859 forintba teszi a költségeket. Legdrágább a „Vas” jellegű, mely teljes vasszerkezett mellett 137,059 frtot számít; a „Thalia” jellegű is a vasszerkezetre fekteti a súlyt 128,000 frttal.

Uj szobornál. Krisztust a betegek közt ábrázolja az a szoborcsoportozat, a melyet Kís György szobrász az üllői út végén épülő városi kórház kapuzata fölé készít. A művész már elkészítette az agyagmintát s bemutatta a kórházépítő bizottságnak. A Gerőczy alpolgármester vezetése alatt megjelent tagok teljesen elégedettek találták a csoportozatot, mely 4000 forintba kerül. A tanács elvben már elhatározta, hogy e csoportozatot megszerzi a kórház számára.

KÖZINTÉZETEK ES EGYLETEK.

A magyarországi Kárpát-egyesület aug. 5-én Tátrafüreden tartotta meg rendes évi közgyűlését, mely rendkívül népes volt. Gr. Csáky Albin elnöki jelentését, mely élénk színben tüntette föl az egyület mult évi működését, lelkes eljénzéssel fogadták. Olvasott a muzeum bizottság jelentése, melyből kitűnik, hogy a muzeumra már több mint 10,000 frt áll az egyesület rendelkezésére, s hogy a muzeum építése a legközelebbi jövőben megkezdetik. A közgyűlés tárgyalásából megemlítjük még, hogy a Rózsamenedékház eladását (a szépes-szombati erdőbirtokosoknak) a közgyűlés elvileg nem ellenzte s felhatalmazta a választmányt arra, hogy az erre vonatkozó alkudozást tovább vigye, a szerződést megkösse, s a közgyűlés nevében aláírassa. A leléptt tisztviselők helyébe a következő egyesületi tagok lettek ismét 3 évre megválasztva: Elnökké: gróf Csáky Albin szepesmegyei főispán. I. alelnökké: Döller Antal ny. őrnagy. II. alelnökké: Weber Samu szepes-bélaei lelkész. Titkárrá: Zvarinyi Sándor késmárki főgymn. tanár. Pénztárnokká: Kottlár Sámuel késmárki iparos. Muzeumi őrré: Münschendorfer Károly poprádi lelkész. Azonkívül több mint 100 választmányi tag. A Balaton-egylet a Magy. Kárpát-egylettel tisztviselői tagjai sorába választotta; viszontás fejében az egyesület a Balaton-egylet rendes tagjai sorába lépett. Az igen buzgó Sziatnyá-osztálynak 200 forinttal történendő segélyezését a közgyűlés elfogadta.

A felső-magyarországi halász-egylet augusztus 15-én Ruttánál az állampályaház II. osztályú éttermében délelőtt 10 órakor tartja évi rendes közgyűlését, melynek a szokott jelentéseken kívül tárgyat képezi még a következő kérdések megoldása: 1. megfelelték-e a Kuzcinban és Rózsahegyen felállított halhágcsók a hozzá kötött igényeknek, 2. mily eredményt mutat fel a folyó évben eszközölt mesterséges haltenyésztés egy a köz- mint magán-tenyésztőkben, 3. a Thymallus (tomajók) tenyésztése körül felmerült tapasztalatok, 4. az importált halak tenyésztésének sikere, 5. zsenge és serdült halaknak legalkalmasabb táplálék megállapítása.

EGYHÁZ ES ISKOLA.

A második orsz. képvisleti tanácsülésnek, melyet a miniszter aug. 19-én Budapestre hívott egybe, előkészítő bizottsága Békey Imre budapesti tanfelügyelő elnöke alatt aug. 5-én kezdte meg működését. Mindeneelőtt az egyesületek által

ajánlott tételek közül 12-öt választott ki s terjeszt fel megerősítés végt a kormányhoz, azután az egyesületi képviselők megbízó leveleit vizsgálta meg. Az országház nagy termében tartandó közgyűlésnek mintegy 250 tagja lesz. A tanácskozássok egyik fő tárgyát az Eöt-ös-alap ügye fogja képezni, melynek átadását e képvisleti tanácsülés kezelése alá a legtöbb tanító-egylet helyesléssel fogadta.

Az egyetemes ref. konvent szeptember hó 12-én fogja üléseit Kolozsváron megkezdeni. A gyűlésre hivatalosak az összes egyházkerületek püspökei, valamint főgondnokokai is. Lehet, hogy Tisza Kálmán, mint a dunántúli ref. egyházkerület főgondnoka, szintén résztvesz a konvent ülésén.

A ferenczrendiek erdélyi provinciaálisán a László Polikárp választatott meg. A választás az erdélyi ferenczrendieknek Csiksomlyón tartott közgyűlésén, jul. 29-én történt.

Szentesen Filó János ref. lelkész 25 éves jubileumát mult vasárnap ünnepelték meg. Az ünnepelt számára hitei aranykapcsos bibliát és aranyozott albumot vettek, mely díszes emléktárgyakat Gerőczy Lajos, a jubiliás lelkészarsa adott át. Filó meghatva választott, s 2—3000 frt értékű házát felajánlja egy Szentesen építendő árvaházra. Erre ünnepélyes hálaadó isteni tisztelet volt, melyen az előimát Szabó János békésbáráti ref. esperes, az utóimát pedig Miklovicz Bálint h.-m.-vásárhelyi lelkész vezette, közben pedig Pólya Ferencz felszentelt pap és helyi tanár olvasta fel munkálatát a szentesi dérek ref. egyház legutóbbi 25 éves történetéről; gyuttal kiemelte, hogy az ünnepelt ősz lelképásztor, ki az egyház szolgálatában mint h. lelkész, majd gimnáziumi és theologiai tanár már 34 éve működik, mennyi érdemet szerzett a szentesi egyház anyagi viszonyainak rendezése, a népnévelés és a vallás-erkölcsi élet emelése körül. Az ünnepelt férfi e nap folytán sok üdvözlötet kapott, s tiszteletére lakomát rendeztek.

Félmillió értékű adomány iskolai czélra. A kisajszkálási földbirtokosság a tagosítás alkalmából 800 hold jó minőségű földet adományozott a helybeli ref. egyház iskolai czéljaira örök adomány gyanánt. Az adományt a többség már a mult évben kijelölte, de az ősbirtokosság csak aug. 7-én tartott ülésén egyezett bele, egyhangu lelkesedéssel hozva határozatát.

Harminczezer forintos alapítvány. A debreceni református főiskola, mint a „Debreceni Ellenőr” írja, szép alapítványnak néz eleje; az elhunyt gróf Degenföld Imre főgondnok örökösei, édes atyjuk emlékére és nevére 30 ezer forintba menő alapítványt tesznek. A czélt, melyre az összegnek évi kamata szolgál, a családtagok közelebből határozzák meg.

MI UJSÁG?

A király Szegeden. Szegedi lapok jelentik, hogy ott a király fogadásának előkészületeivel most már nemcsak a hatóság, hanem a polgári bizottság is kezd foglalkozni, lovas bandériumot is szerveznek és polgárőrséget alakítanak ez ünnepélyes alkalomra.

A fővárosi napi sajtó ünnepélyt rendez az ischiai szerencsétlenek segélyezésére. Egyidejűleg a budapesti olasz főkonzul kezdeményezésére bizottság is alakult a fővárosban e czélból. A két egyirányú mozgalom tényezői aztán kölcsönösen meg egyeztek, hogy jobb eredmény létrehozása érdekében egyesülni fognak. Az egyesülés megtörtént s Uredy Lajos, az írói kör elnöke fölhívására a tanácskozássok megkezdődtek. Részt vett ezekben Kármayer polgármester, Klapha tábornok, az oszkar konzul. Az ünnepély szeptember elején lesz a Margit-szigeten, „napolyi éj” cím alatt. A népszínház igazgatója, Evva Lajos ur már megígérte, hogy a népszínház gépészt, Gallót és festőjét, Lehmann, a rendező bizottság rendelkezése alá bocsátja. Az ünnepély fővénőkéül József főhercegre kéri föl; a végrehajtó bizottság elnökeül pedig gr. Károlyi Gyulát.

Szent-István napján az idén is lesz népünnep. Ezutal a magyar gazdaszszonyok egylete rendezi az Orczy-kertben, hol tarka mutatványokról gondoskodnak. Ez alkalomra Silberer ismét lejön Bécsből léghajójával s a kertből fog fölszállni.

A történelmi képcsarnok érdekében Trefort miniszter felhívásokat intézett az összes törvényhatóságokhoz. Veszprém vármegye alispánja már kiadta körrendeletét a járások összes szolgabíráihoz s a városok polgármestereihez, fölíván őket, hogy a járások területén levő hatóságok, városok, községek, intézetek, vagy magánosok birtokában levő történelmi, irodalmi, művészeti jelentőséggel bíró egyének olajba festett, réz-, fa- vagy kőmetszeti, vagy a grafikai művészet bármely ágában előállított képeit, vagy végre szobrait, síremlékeit, valamint várak, csaták rajzait irassák össze.

Történelmi emlékü fa. A Szegvár-Bátaszék felé vezető országút mellett áll egy vén százados szilfa. A hagyomány azt tarja, hogy Béri Balogh Ádámot, Rákóczi vitéz dandárnakát, é fura akasztották fel a labancok. Hitelesebb forrás szerint e fa alatt csak foglyul ejtették s Budán fejezték le. A hatalmas fát báró Angusz Imre most a következő feliratu emléktáblával látta el: „Ezen helyen fogott el 1710. évben Béri Balogh Ádám, II. Rákóczi Ferencz dandárnoka, ki a hős tulajdonságait a hon és szabadság szeretetével egyesíté s elvhűségéért kegyetlen vértanúságot szenvedett. Örökös tisztelet emlékének. A haza minden előtt.”

Debreczenben e hó 2-án megünnepelték a szerencsétlen kimeneteli csata 34-ik évfordulóját. A tanuló ifjuság rendezte az ünnepet s mint minden évben, kizárndokolt az elesett hősökéek sirjainhoz, melyeket az ünnep alkalmával virágokkal, koszorúkkal díszítettek fel; a dalárda énekel, ifjak beszédeket tartottak, szavaltak.

A pécsi dalárda, mely az országos dalversenyeken annyi győzelmet aratott, Gracsha ment hangversenyre. Utközben Nagy-Kanizsán is nagy tetésés közt hangversenyezett; visszatérőben pedig Auszseben lépett föl, hol Hegyi Aranka k. a. a népszínház kedvelt primadonnája is közreműködött, s volt nagy tetésés. A gráci föllépés minden tekintetben teljes sikerű volt; a közönség rövid egy óra alatt elkapodta a belépői jegyeket, s a hangverseny minden szótát színni nem akará taps fogadta.

A ponyvairódalom ellen. A budapesti kerületi iskolaszékek a kezdődő iskolai évbén intézkedni fognak, hogy a kerületi tanítók körében utján hívják fel a szülőket, hogy ha gyermekeiknél ugynevezett „mesés könyvek”-et találnak, semmisítsék meg azokat és gyermekeiknek tilták meg a ponyvairódalom ily termékeinek olvasását.

Minta-óra Budapestén. A fővárosban eddig a budai főreáliskolánál a pontos déli időt egy mészárlóvas adta tudtára a környék lakosságának. Trefort miniszter kezdeményezésére most meg a műfegytem muzeumkörüli főhomlokzatán állítottak fel egy nagy minta órát, melynek mutatói villamos sodronnyal lesznek összekötve a műfegytem csillagviszálójában elhelyezett villamos órával.

Legtöbb adót fizet, s így az ország első virlistája galanthai herczeg Esterházy Miklós. Ő 299,509 frt 21 kr adót fizet magyarországi birtokai után s ebből csak a sopronmegyei jöszágaira 111,140 frt 96 kr esik. Ez alapon a herczeg évi jövedelme három millió lehet. A herczegi család ár alatt levő birtokait 1886 ézén újra bérbe adják 21 évre. Az ozoari 47,000 holdas uradalomra, melyet most a Bischitz testvérek s a Strasser-König cég bérlenek, már is ki van adva a hirdetésny.

A nemzeti színház titkárát, Csepregi Lajost, félszázados buzgó szolgálata elismerésül, a király a koronás arany érdemkeresztjével tüntette ki. Csepregi egy időben irodalmilag is működött, sok színművet fordított francziából.

Leány diákok. A kolozsvári ref. főgimnáziumban tavaly két kisasszony tanult. Az egyik Generich Evelyn, 14 éves, ki az V. osztály kitiűő sikerrel végezte; a másik Jakobi Paula, szintén 14 éves, az I. osztályt végezte.

Egy második Niagara-úszó. Webb kapitány halála nem jeszette el a vállalkozó amerikaiakat példája követéséül. Bizonyos Brebil ugyanazon helyen, a hol Webb kapitány találta halálát, akarja átúszni a Niagarát, azonban előbb övrndszabályokhoz folyamodik. Hogy megtudja, hol van a vesztély, Angliában egy kitömött bábót készít, mely őt oly nagy és hasonló súlyú, mint ő maga. Ezt dobja be előbb a Niagara-ba és ennek mozdulatait figyelni meg mindaddig, mig fölfogta a nehézségeket, melyekkel az átúszásban kell küzdenie. Mindaddig, mig a báb megérkezik, naponként gyakorolja magát az úszásban folyó vízben fő felé és tengerben a legerősebb dagály ellen.

lőtt jó negyed óráig mozdulatlanul állott, mintán semmi légáramlat nem volt. Csak folytonos gázki-bocsátás által szállhatott le a magasságból; így ju-tott ismét légáramlatba, mely *Ilmitz* felé vitte. A tő felett mindössze egy teljes óráig lebegett, midőn száraz föld felé ért, *Székességhévír* felé vette útját. De 800 méternyi magasságban a hatalmas szélro-ham ismét visszatartotta a *Fertő* tava felé. Mivel már nagyon sok gáz bocsátott ki és józanul a tavon ke-rezéstől már nem szállhatott, az erős szélroham el-lejőre oda törekedett, hogy még a parton innen száll-jon le. A gáz újból őríteni kezdte, a légkajó, bár mindig roham előre, végre közel a sár-parthoz eres-zkedett le. Silberer *Szt. Miklós*-ra töltötte az éjsza-kát, honnan másnap tért vissza *Bécsbe*.

Villamos omnibus. Párisban e napo ban a Concorde-téren ácsorgók nagy meglepetésre egy omnibusz láttak fel s alá járnak, pedig ló sem volt elé fogva. Ezt az omnibust a villamosság hajtotta. A kocsi az ülések alá rejtett akkumulátorok hajto-ták, a melyek 72 lóerőnek feleltek meg. Az omni-buszban több szakférfi közt ott volt *Lesseps* is. A próbatétel tökéletesen sikerült, a kocsi nemcsak h gy gyorsabban haladt, mint a lovas omnibusz, hanem könnyebben kormányozható is volt.

Egy osztrák tudós fölfedezése a keleten. Wünsch tanártól érkező levél érkezett a bécsi föld-rajzi társasághoz keleti Őrmenyországából. Wünsch meglátogatta a Tigris folyam forrásvidékét és ott egy, nézete szerint eddig ismeretlen ékírású feliratra bukkant, mely tíz, egyenkint 1'6 méter hosszúságu sorból áll. Ezen feliratot lementette és a másolatot Bécsbe küldte. Wünsch tanár folyó hó közepén in-dul vissza Bécs felé.

Mailath György gyilkosainak bűnpörében a végtárgyalást alkalmasint október első felében fog-ják megtartani; azt hiszik, hogy a tárgyalást két nap alatt elvégzik.

Uj köztemető Budapest. A kerepesi-uti köz-temető már-már elégtelen s így a fővárosi tanács már előre gondoskodik egy új köztemető létesítésé-ről. E végből a szentlőrinci és a rákoskeresztúri hat-ár mellett fekvő fővárosi szántóföldekből 429 hold területet kihalásitva, utasította mérnöki hi-vatalát, hogy a temető beosztására nézve tessen ja-vaslatokat.

Sakkjatek. Stróbec németországi falu lako-sai egytől egyig ügyesen sakkoznak, mert már a népisoklában is nem csak tanítják, de sőt éve-ként nagy ünneppélyességgel tartják meg az iskolás gyere-kek sakkversenyét, melynek hat győztese részesül jutalomban. A falu első hagyományként igyekszik ébren tartani lakói közt a sakkjáték iránti érdeklő-dést s e játéknak meghonosulását falujokban törté-neti alapon némelyek a tizenkettedik századig akar-ják visszavezetni, míg mások megelégszenek, ha biztos nyomokon a tizenhetedik század elejére ma-tutnak vissza, a midőn hiteles történetiről már mint régi szokást említi a jó falusiak szenvedélyes sakk-ozását. Tény, hogy legújabb időkig kiváltsága volt e falucsókának az uralkodó trónalétekor sakkjátékkal ajándékozhatni meg s ez valóban mondiai mel-et bizonyít. Hiress sakkok már is szívesen keresik föl e falucsókát egy-egy kis versenyre s ez élvezet fe-jében alvették magukat a stróbeci sakk-szabályok-nak, melyek egyben-másban sajátosságok.

A „Jogtudományi Közlöny” augusztus 3-iki (31-ik) száma következő tartalommal jelent meg:

Az eredménytelen felhívás büntetése a magyar büntetőtörvénykönyv szempontjából. Dr. *Illés Károly* nyug. kir. ügyész. — Eszrevételek az általános magánjogi törvénykönyv tervezetnek a dologi jogot tárgyzó részére. Dr. *Haller Károly* kolozsvári egyetem. tanártól. — Az erdélyi birtokren-dezési eljárásról. *Káplány Géza* erzsébet-városi kir. törvényszéki bírótól. — Törvénykezési Szemle: Az elsőbbségi igényekről. *Lampert János* vespérméni ügyvéd. — Különfélék. A magyar Curia ügyfor-galmi és tevékenységi kimutatása.

MELLEKLET: Curiai határozatok. — A buda-pesti kir. tábla elvi jelentőségű határozatai. — Ki-vonat a Budapesti Közlönyből.

HALÁLOZÁSOK.

ESZTERHÁZY MIKSA gróf, a magyar atletikai klub és a vitéssaljai gazdák elnöke, aug. 5-én, 45 éves korában vesebajban Tatán hirtelen elhunyt s nagy részét közt temették el. Eszterházy Miklós grófnak, a híres sportmánnak fia volt s bár egészen arisztok-ratikus nevelésben részesült, hosszas amerikai tar-tózkodása alatt polgári szokásokat vitt fel; a köz-életben dícséretre méltó tevékenységet fejtett ki, Londonba, mint szenvedélyes sportkedvelő, minden évben elment.

Dr. NÉMETHY ERNŐ, győri királyi ügyész, f. hó 3-án halt meg s e hó 5-én temették el Arácsos Ba-

laton-Füred mellett. Némethy 1841-ben született B.-Füreden. A provizorium alatt megyei alügyész, 1869—1871-ig a „Győri Közlöny” szerkesztője volt, a mikor kir. ügyésznek nevezték ki. Tisztelet ritka buzgalommal fejtette. Sorvasztó betegsége már 3 éve kezdődött; rohamosan másfél év óta emészté.

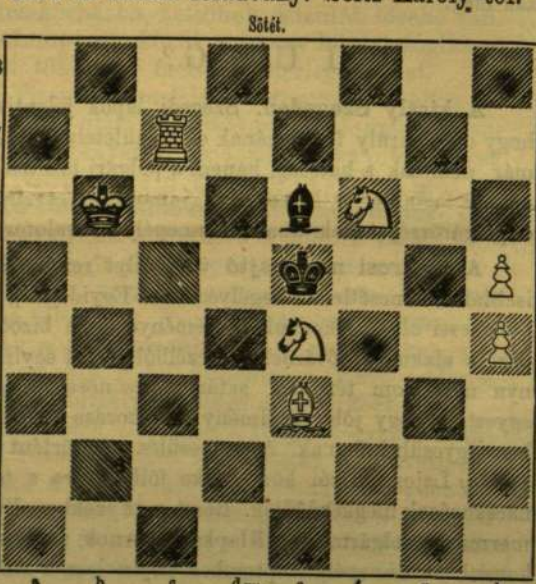
LANGER JÓZSEF, a győri kath. tanítóképződe igaz-gatója, aug. 3-án meghalt. Még 1847-ben nevezték ki tanárnak a győri tanítóképződehez s azóta fol-vást buzgó tevékenységet fejtett ki. Az abszolutizmus ko-rában magyaros irányú működésével szerzett magá-nak érdemeket. Az intézetnek 1871-ben lett igazga-tójává.

Elhunytak meg a közlebbi napok alatt: Dr. KRICK REZSŐ, a Rókus-kórház nyugalmazott főor-voza s a Ferencz-József rend lovagja, ki 49 évig volt Bpestben kedvelt gyakorló orvos, f. hó 8-án, Budapest-en, 73 éves korában. — GEROMETA VILMOS, ügyvédjelölt, e hó 2-án 33 éves korában Balaton-Füreden, tüdő-gümőkórban. — LÓSKAY PLACID, benczerendi szer-zetes s győri tanár, 39 éves korában, s Tihanyban temették el. — Kovács DÉNES dettali földbirtokos, 68 éves korában. — Dr. KORÉNY JÓZSEF, Somolya plébános, 66 éves korában. — TASSY LÁSZLÓ, a kecs-keméti gazdák elnöke. — STESSER FERENCZ, a b. Wenckheim-család nyug. uradalmi igazgatója, ki félszázadot töltött e főúri család szolgálatában, Kőrös-Ladányon, élete 84-dik évében. — MIHALOVICS ISTVÁN, gr. Pejácovich Péter jószág-igazgatója s a zágrábi érsek öccse, 61-ik évében, szívizületében. — Csécsi NAGY JÓZSEF, a fogarasi állami ménes-birtok gazdasági intézője, 63 éves korában. — SZEMES KÁROLY, sátorlaj-újhegyi városi alkalmat. — TABAKOVITS JÁNOS, török-becsei magyar érzelmi szol-gabíró. — GROSZ SÁNDOR, az első magyar általános biztosító társaság főpénztárnoka s 24 éven át hiva-talnoka. — HOFMEIER GYÖRGY, a győri első temet-kezési vállalat alapítója, 27 éves korában. — MÜCKE J. F., képmű, ki Nagy-Atadon 1819-ben született, jó ideig külföldön élt, meg 1873-ban Pécsen települt le, arcképeket és egyházi festvényeket készített, 64 éves korában, Pécsen. — STALLENBERGER JÓZSEF, plébános-alesperes, 73 éves korában, Pakson. — FÖLDVÁRY ÁKOS, rendes tanár s volt honvédtiszt, ki a szabadságharc után kivándorolt, Londonban és Párisban élt s irt egy francia könyvet Attiláról, magyar nyelven francia nyelvtant s több hirla-i cikket, 60 éves korában, Pécsen. — Dr. ECKSTEIN SAMUEL, ker. főorvos, 43 éves férfi, Somogy-Szilben. — Dr. GOLDMAN ADOLF, 74 éves korában, Kalocsán. — LADÓCZY LEANDER, ferencz-rendi házfőnök, Bucsus-Szent-Lászlón. — Kecksmétén egy 108 éves ember halt meg: SPRINGER NÁTHÁN, izr. templomszolgá.

KOSZTÉH IREN, dr. Kosztéh Ant l nagyváradi ügyvéd fiatal leánya, hosszu betegség után. — FAXA FLÓRIANNÉ szül. Bendő Gizella asszony életének 22-ik évében, Aradon. — SZILÁGYI MIHALY szül. Tordai Julianna, 54 éves korában Kolozsvárról. — BODA ANNA, egy lánchídi hivatalnok 17 éves leánya, ablakból ugorva vetett véget életének, állítólag a miatt, mivel egy barátja jegyesével meghason-lásba hozta.

SAKKJÁTÉK.

1234-ik számú feladvány. Seitz Károly-tól.

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

Az 1229. sz. feladvány megfejtése.

Gold Samu-tól

Megfejtés.

Világos. 1. Be4-e6 2. Vg3-d6 3. Hc3-e4 matt.

Szürke. 1. Ff5-e6 (a) 2. Kc5-d6 3. Kc5-b4 4. Kt-sz.

5. V, B, F matt ad.

Helyesen fejtették meg: Vespérmén Fülöp József. Nagy-Dobronyi Németh Péter. Budapest K. J. 6. F. H. Andorfi Sándor. A vespérméni iparos olvasó-kör. A sírospatoki ifjúsági sakk-kör. A peti sakk-kör.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

Pálfa. G. A. Az érdekes utirajzokat kös-zettel vettük, s mielőtt a hozzá tartozó képek elké-szülnek, megkezdjük közlését. A folytatás is kövlik. A varró leány. A nagyon is egyszerű (s külön-böző változatokban nagyon is ismert) történet, fő for-culó pontján mégis homályos marad. Miért vetik meg az ünnepeit bankárnak a társaságban egyszerre, any-nyira, hogy még inassal is kiutasították? Meghívás nélkül csak nem ment házi bába? Valami botrányt követett el? Hogy a beteg férjét otthon hagyva, bába ment: ez botrány a gyöngéd szívű költő szemében, de a „nagy világ”, az estélyek és bálók világa a miatt nem itél oly szigorúan. — Az elbeszélés különben fo-lyamatos, élénk, verselve jól van.

Óda. A címet nem értjük tisztán; legalább is nagyon nehézkes s laikusok előtt homályos. Azon könnyű volna segíteni. Hanem egy 28 sorfából álló óda, alkakusokban, mai világban, mit gondol az is-tenért, ki olvasná azt el? Pedig volnának benne elo-vasásra méltó részletek; s az ember (a ki tudniillik mégis elolvasta, mint mi) csak sajnálhatná a re for-dított s kárba vett fáradságot!

Édes apám halálára. Az elégiai hangulat meg-volna benne, kidolgozva, verselve is elég eszesen van. De egy új eszmét, a legáltalánosabból csak valame-nyire is elütő érzést, hiába keresnénk benne. Édes apja halálára ezt mindenki elmondaná, épen ugyanezt, habár kissé más szavakkal s prózában!

HETI NAPTÁR. Augusztus hó.

Nap	Katholikus és protestans	Görög-Orosz	Izraelita
12	6. 13. B.-Assz.	6. 12. Klára	31. 8. Endoc. 9. B. Ig.
13	11. 12. B.-Assz.	11. 13. Klára	1. 9. Endoc. 10. B. Ig.
14	12. 13. B.-Assz.	12. 14. Klára	2. 10. Endoc. 11. B. Ig.
15	13. 14. B.-Assz.	13. 15. Klára	3. 11. Endoc. 12. B. Ig.
16	14. 15. B.-Assz.	14. 16. Klára	4. 12. Endoc. 13. B. Ig.
17	15. 16. B.-Assz.	15. 17. Klára	5. 13. Endoc. 14. B. Ig.
18	16. 17. B.-Assz.	16. 18. Klára	6. 14. Endoc. 15. B. Ig.

Nelaváltásai: D Utolsó negy. 25. 6. 4. 47. kp. regg.

Tartalom.

Szöveg: Gönczy Pál. — A parton. Grün Anasztáz költeménye. *Bogdány Lajos* történetéből. Irt: *Bulykay József*, 1848-9-iki honvédtiszt. — A kholera Kairó-ban. — A ragályos betegségek és a kholera. Dr. Leowé Lajos berlini orvos népies értékelésének nyomán. — Jolán. Angol regény. Irt: *Black William*. — A Niagara-forrattag. — Egyveleg. — Az „údv hadserege”. — Az ischiai földrendés. — A magyar korona vissza-hozatása Buda városába. *Dugonics András* tollje-géseiből. — A szentírás legújabb szövege. — Carey Jakab, az áruló. — Zavargások Budapest. — Iro-dalom és művészet. Köszöntések és egyletek. — Egyház és iskola. — Mi újjas? — Halálhírek. — Szerkesztői mondánivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Képek: Gönczy Pál. Ellinger fényképe után. — A kholera Kairóban: A lakosok kitézése Bulakból. — Ischia szigetéről: 1. Casamicciola város Lacco felől. 2. Casamicciola város az Epomeo hegy felől. — Jolán. — Webb kapitány halálának színelője: 3. Niagara örvénye. — Az „údv hadserege”. — Carey Jakab. — Ischia sziget térképe.

Felolós szerkesztő: Nagy Miklós.

(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Fekete selyem surah, satin merveilleux, Satin Luxor, atlaszok, damasztok, se-lyemripsek és taffoták, mé-terjük 1 frt 5 krtól egész 8 frt 30 krig (körülb. 120 különb. minőségben) száll-ittatnak egyes öltönyökre és egész végben vámmentesen a házba Henneberg G. (kir. udv. szállító) selyemgyári raktára által, Zürichben. Minták postafordultával. Levéldij a Svájcba 10 krajczár.

Köszönetnyilvánítás.

Alulírottak köszönetünket nyilvánítjuk Dr. Karika Antal tati orvos urnak azon jótéteiről, hogy bennün-kezt hosszús tudóssoradásunkból sikeresen kigyógyított. Ács, május 25-én 1883. Fehér Irma m. k.

ifj. Molnár Sándor m. k.

ifj. Hajnal István m. k.

ifj. Bodányi Mártonné m. k.

Rádi Zsófia m. k.

A felülmúlhatannak ismert eredeti Singer varrógépek családok és kézművesek részére, melyek i föltűző (vidékre 5 frtos havi részlet) fizetés mellett Neudlinger G. urnál Budapest, váci utca 26. szám alatt kaphatók, a s. közönségnek legjobban ajánlhatók. 1006

Eskór (epilepsia) és minden ideg-betegség levél után gyógyít-tatik dr. Killisch specialista által, Drezdában (Szász-oroszág). — Ezer meg ezer gyógyítás. A párisi tudományos társaság aranyérme.

Egy hatszor hasábozott petitsor. vagy annak helye egyeztet i g tatanál 15 kr.; többszöri i g tatanál 10 kr. Bélyegdíj külön minden i g tatanás után 30 kr.

Gyári jegy

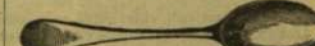
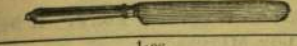
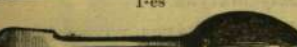
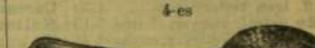
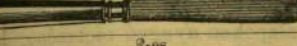
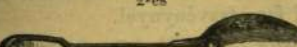

CHRISTOFLE ÉS TÁRSA GYÁROS PÁRI-SBAN ORFEVRERIE-féle

TÖMÖR, ERŐSEN EZÜSTÖLT ASZTALI KÉSZLETEK EREDETI GYÁRI ÁRJEGYZÉKÉNEK KIVONATA.

Magyarországi főraktár: HARSÁNYI ISTVÁN diszműárkereskedőnél

Budapest, váci utca 22. Nemzeti szálloda épületében.

Budapesten, vaczi utca 22. Nemzeti szálloda épületében,						den darabon látható.	
0-a	1-es	2-es	3-as	4-es	Legszemélyesebb ajándék.	3-as	
	12 Evő kanál 15.—	17.—	17.—	18.75	18.75		
	12 Evő villa 15.—	17.—	17.—	18.75	18.75		
	12 Asztali kés 15.—	17.—	17.—	20.—	20.—		
	12 Csemegekés 12.—	15.—	15.—	17.—	17.—		
	12 Csemegevilla 13.10	15.—	15.—	17.25	17.25		
	12 Csemegekanál 13.50	15.—	15.—	17.25	17.25		
	12 Kávé 8.—	9.—	9.—	10.—	10.—		
	12 Mocca 6.—	7.—	7.—	9.—	9.—		
	12 Thea 8.—	8.—	8.—	—	—		
	12 Tojás 8.—	10.50	10.50	12.—	12.—		
	1 Levesteső 5.—	5.50	5.50	7.—	6.50	7.5.—	
	1 Tejszedő 3.—	3.50	3.50	4.—	4.—	4.—	
	1 Vastagétel 4.—	4.—	4.—	4.75	4.75		
	12 Kés-nyereg 8.25	13.50					
	1 Cukor-porzó üveggel 5.—						
	1 Ezet- és olajtartó 15.—	18.—	22.—	52.50			
	1 Cukor-esző 1.75	3.—	5.—				
	1 Kenyer-kosár 12.50-161	feljebb.					
	1 Pár gyertyatartó 6.50-tól,	karos 35-től	feljebb.				

Tisztelettel Harsányi István.

KOPASZSÁG,

a haj öszülése és korpaképződés ellen

a naponta érkező bizonyítványok és

közös iratok tanúsága szerint egyedül

jónak bizonyult szer a

TANNIN-OLAJ

Dr. Morastól.

Tisztelettel ajánljuk ur! Szíveskedjék számomra Dr. Moras Tannin-olaját meg egy nagy palackkal küldeni. E szer hatása oly kitűnő, hogy a hajam hullása teljesen megszűnt, s a sűrű után-növés immár látható is.

Bécs, 1880. január 5-én. Wagner Vilmos.

First I. gyógyszerész urak Prágában, Szerencsének erem ma-gamat Őrnél közzétehetem, hogy dr. Moras Tannin-olaja hajamnak két év óta tartó hullását teljesen megszüntette. Remélem, hogy e szer segítségével előbbi szép hajamat ismét visszanyerem.

Marienburg, 1879. aug. 18-án. Zarembo Mária.

Tekintetes uram: Harmincz éves embernek kopasz fejfel birni nem valami kellemetes. Ha dr. Moras Tannin-olaját nem használtam volna, ma így aggyagvann volnék. E szer nehány hét alatt csodát tett rajtam, mit mindenké, kik ismernek, bizonyítani. Emellett a tégem stb. stb. Buková, 1880. jan. 3-án. Detikol Jozef szíveskedjék.

Kapható 2 és 1 frtos palack kb. Főlet Magyarországi számlára Török J. gyógyszerész Budapest, király-utca 12. szám. Pozsonyban Bistorty Polix gyógyszer. Temesváron Tarcay József gyógyszer. Zágrábban Mittelbach Seigm. gyógyszer.

SALICYLSAV-KÉSZÍTMÉNYEK

KIELHAUSER H.

okl. gyógyszerésztől és illatszergyártóktól Grácban.

A Salicyl-sav a drezdai dr. Heyden vegytani labora-toriumából, azon felette kedvező eredmények után, melyeket a dr. Kolbe, dr. Neubauer, dr. Wagner stb. tanár urak kísérletei előidézték, már világhírt vívott ki magának mint egyedül és rohadást akadályozó anyag, és nem csak fényesen érvényesül mindennemű belső bajok ellen, hanem csúszlányos össettelben még földmulhatlan övszer a bőrre, hajra és fogakra nézve. Anticeptikus hatása különösen rendkívüli: megakadályozza a sérült szervek rohadását, s ezzel együtt eltűnik az azzal járó kellemetlen szag is.

Salicyl-toilette szappan — — — — — darabja ára 50 kr.
Salicyl-toilette-víz — — — — — „ 70 „
Salicyl-fogpor — — — — — „ 50 „
Salicyl-fogpép — — — — — „ 60 „
Salicyl-szájvíz — — — — — „ 60 „
Salicyl-hajkenőcs — — — — — „ 50 „
Salicyl-hintópor (lábak izzadása ellen) — — — — — „ 50 „

Főraktár Magyarországra nézve:

TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerésznél Budapest, király-utca 12. szám.

FILICZKY MIKSA,

Budapest, VI. Sugár-út 53. szám.

Uriruha-készítés. Fehérnemű-gyár és

vaszon-ruha raktár. Függönyök, fehér-

neműek és mellfűzők. Tisztító-intézet.

Ajánlja saját gyártmányu

uri-, női- és gyermek-fehérneműeket, mellfűző

és nyakendőköt, továbbá vásnákat, asztalnemű-

eket és szövött árakat a legudasabb választékban.

Legújabb divatú férfi és női-öltönyök finom, valódi

901 gyapjuszövetből, nagyon jutányos árakon.

Kimerítő árjegyzék, minták és mérték-útba-

gazítással kívánatra ingyen és bérmentve.

Postai megrendelések a leggyorsabban eszközöltenek.

Non plus ultra

Kuba-kávé

épen most érkezett, nagyon zamato-

s, erős, finom ízű, nagyszemű

1 kilo 1 forint 80 kr.

továbbá következő fajtaja nagyon

ízletes, finom és jóles kávé:

Gyöngy Ceylon kávé — — — — — 1.98

Gy

Csász. és kir. legmag. elismerés. **GLEICHENBERG** Arany érem. Páris 1878.

gyógyhely Stájerországban.

Egy órai kocsit a magyar nyugati vasút Feldbach állomásától.

Évad kezdete május 1-én.

Gleichenbergi és Johannishorneri ásványvizek, valamint forrás-termékek kaphatók minden ásványvíz-kereskedésben, ugyanint a forrás-igazgatóságánál Gleichenbergben; hová a tudakozások és megrendelések lakosok és kocsikra nézve, is intézendők. 6298

Gyarmatárak, új heringek stb.

közvetlen a tengeren tuli vidékekről való hozatal által, következő nagyon olcsó árakon. Postán, postabörzsekre, 5 kilo o. o., ismert pontos szolgálat mellett.

frt	db	frt	db
Mocca, val. igen nemes, zam. 6.—	25 1.45	Matjes Präsent, új legn. 15 1.45	25 1.90
Ceylon-gyöngy, igen fin. erős, 5.50		Matjes új, nagy 30 1.75	
Plantage-Ceylon, brill., szép, 6.—		Köves heringek, új, nagy, 30 1.75	
Plantage-Ceylon, finom, erős 4.60		Köves heringek, * közepes 45 1.45	
Cuba extraf. nagyon finom, erős 4.60		Csemegeheringek, fin. 200 1.30	
Cuba fin. igen kiváló, 4.30		Holland heringek, új, 35 1.75	
Mendo extraf. nagy, barna 5.15		Uj burgonyák, igen szép 5 kilo 1.45	
Arany-Java igen nagy, enyhé 4.75		Lazaczheringek, fin. 30 db. 2.—	
Sárga-Java fin. erős, enyhé 4.30		Ural-Caviar, új, nagysz. kilo 3.—	
Gyöngy-Mocca igen fin., erős 4.30		Elb-Caviar, új, durvasz. kilo 3.—	
Java zold, fin. igen erős, kiadó 3.75		Tengeri rák, prima 8 doboz 3.15	
Santos zold, zamatos, szép 3.45		Lazac fin. prima jels. 8 doboz 3.45	
Campinos gyöngy-zamatos 3.20		Olajos sardínia új, 18 dob. 5.—	
Elb-reall, zamatos tiszt. 3.—		Annas és barack, 6 n. dob. 4.—	
Tablaria, extraf. aprós. 3.45		Családi tea fek. extraf. kilo 4.—	
Tablaria, fin. nagysz. 1.30		Családi tea fek. fin. kilo 3.45	
Tablaria, fin. durvasz. 1.15		Jamaica rum, v. extraf. 4 lt. 5.—	
Gyöngy-Sago, bist. v. kel. ind. 1.60			

Kérem, cselegetem utánzóival óvni nem tévesztetni. 6836

E. H. Schulz, Altonában, Hamburg mellett.
1068 Fennáll 1864 óta.

Lähne tanintézet Sopronban.

(Nyilvánossági joggal bír.)

Hat real- és gymnasium, négy elemi osztály. Szűnődében is felvételt nyújtó növendékek előké-születre. Az új tanév szeptember hó közepén kezdődik. Bővebb felvilágosítást nyújt az igazgatóság. 6943

Gyors és biztos segély gyomorhajok és azok következményei ellen.

Az egészség fentartása

egyén egyedi csak a jó emésztés fentartása és előmozdítása alapszik, mert a jó emésztés és a testi és lelki egészség az alapja. Az emésztés szabályozása, a kelő vérvégzés elérése, a megromlott és hibás véralkatrészek eltávolítása a legjobban bizonyult házi, a már évek óta ismeretes s közkedvelt

Dr. Rosa életbalzsama,

mely a leghasznosabb s a leggyógyhatásosabb gyógyívekkel a legnagyobb gondtal készült, teljesen megbízhatóan a legjobbnak bizonyult be-mindem emésztési bántalmaknál, nevezetesen az étvágyhiány, a savanyú felbőgés, a puffadás, emésztés, has- és gyomorhajok, gyomorégés, a gyomornak étellel túlterhelése, az ényakodás, a vértörő, az aranyeres bántalom, a női betegségek, bélhajok, a rástörő- és lépkórál (emésztési zavarok következtében) az emésztés összes működésére élelőképes hat, tisztá és egészséges vért hoz létre, s a beteg testnek előbbre ereje és egészsége ismét megadatik. Ezen kitűnő hatásánál fogva tehát ez máris a legjobbnak bizonyult s a leghatásosabb nép- és házi gyógyszerre vált s általános elterjedésnek örvend.

1 palackkal 50 krajczár, dupla áruval 1 forint. Több ezer elismerő s díszes írat van kitűve szíves betekintés végett. — Hermantest levélbeli megkeresésekre válaszolást mellett minden hó megküldetik.

Óvás! Minden kellemetlen félreértés kikerülése végett felkérem a balsemát kérem Fragner B. gyógyszerértékesítő Prágában, mivel azt tapasztaltam, hogy némely helyen, ha csak egyszerűen életbalzsamot kennek, s nem teszik hozzá, hogy Dr. Rosa-élelőbalzsamot, akár-milyen hatásánálküli keverék lesz adva.

Dr. Rosa valódi életbalzsama kapható a franklinban: Fragner B. gyógyszerértékesítő Prágában, „zum schwarzen Adler“ Prága, Kleinsche Spornergasse sarkán 205. sz. — Budapest: Török József gyógyszerész; továbbá a következő városok gyógyszerértékesítői: Buda, Bonyhád, Buzsák, Debrecen, Eger, Kádár, Kaposvár, Kármán, Kismén, Kis-Szeben, Lajos, Mako, Málca, Mező, Váradhely, Miskolc, Sopron, Pozsony, Rétvári, Szekesfehérvár, Szécsen, Szeged, Temesvár, Szabadka, Nagy-Szombat, Nagy-Bocskai, S.-A.-Ujváry, Váradi, Vág-Sellye, Veszprém, Tisza, Ujvár, Zala-Egerszeg.

Minden gyógyszerért, valamint a fűszer kereskedések legnagyobb része raktáron tartja ezen életbalzsamot. Ugyanitt kapható még:

Prágai egyetem hazai-kenőcs

blatos és kipróbált szer gyulladások, sebek és dagadtok gyógyítására. Biztos sikerrel alkalmazható a női mell gyulladására, terjedése és keményedése, a gyermek elválasztásánál, gyengénél, védődagadtoknál, gyulladástól és pokolban; kőfogdagságnál, s az ugyaneztől elkerülése végett megrendi a kezét, vagy lábát; keményedéseknél, durvaságnál, mirigy-dagadtoknál, szalonadagnál, holttestnél, közvényes és csúszos dagadtoknál; idősleges csukló-löbél, a láb-terd, kéz és csípőknél; fázomásoknál; a fázódtól kivehető; kipróbált láb- és csípőknél; fel-tört kezek és csípőforma cserépedésnél; rovarcsípések által okozott dagadtoknál; régi vagy gyenge sebeknél; rákos dagadtoknál; feltört labaknál a csontbántás gyógyításánál, stb. — Minden gyulladás, dagadt, keményedés, durvaság a leggyorsabb idő alatt gyógyítható, a hol azonban már a gyógykezelés beállott, a dagadt a leggyorsabb idő alatt fájdalom nélkül felszívja és meggyógyítja lesz. 25 és 35 kros szelencékben.

Fül-balzsam. A legkipróbáltabb és számos kísérlet által mint legmegbízhatóbb szer ismeretével a nehéz hallás meggyógyítására, s a teljesen elvesztett hallás visszaszerzésére. — Egy palackkal 1 forint.

Tisztelt uram! Hosszabb ideje gyomorhuruban szenvedve, melyhez még makacs hideg-lelés is járult, orvosi segély dacára annyira lefogtam, hogy már járnai is alig bírtam. Ekkor, dacára, hogy az ugyaneztől egyetem hazai-kenőcsét írtam ellenemre, vagyok, elhatároztam az ön. Dr. Rosa-élelő balzsamát megkérni, s azt az utasítás szerint használtam is. Nyolc nap használat ut n megijött az étvágy, s 4 nagy palack elfogyasztása után egészségem helyreállt. A kik ismernek, bámulni jelenlegi jó közérze-mem. Kellene kötelességemnek tartom tehát kitűnő orvoságrát legfor-rob hálátat nyilvánítani, s türekedni fogok azt minden hasonló bajban szenvedőnek a legjobban ajánlani. Semmi ellenvetésem nincsen, ha ön e sorokat, névtelenség nélkül, nyilvánosságra akarja hozni. Miatán dr. Rosa életbalzsamát, mint házi szer mindíg kéndi ártam tartani, kérek abból 16 palackkal utánzat mellett. Maradtam teljes tisztelettel W. J. es. k. főhadnagy a S. tázer-erz., Nagyváradban

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent:

FALUSI KÖNYVTÁR

Számos fametszetekkel. — Egy-egy füzet 50 krajczár.

1. Magyar méhészkönyv, vagyis útmutatás a sikeres méhnyésztésre, tekintettel a különböző tenyésztési módokra. Irta dr. Farkas M. III. kiadás.
2. Úgyes Mari, a kis konyhakertésznő, vagyis alapos oktatás a zöldségtermesztésben. Metzger műve után magyarítá István bácsi. II. kiadás.
3. Takarmány-növények ismertetése és tenyésztése, rétmivelési és takarmányozási naptárral Irta dr. Farkas Mihály. II. kiadás.
4. Kereskedelmi övénnyek művelése. Nevezetesen az olajmagu-, fonálbeli-, festő- és egyéb gyárak-uk való végre a közhasznú fűszeres növények miképeni termesztéséről szóló kézikönyv. Irta Reischer E. II. kiad.
5. Juhtenyésztés és gyapjaismeret, a juhbetegségek ismeretével és gyógyításmódjával. Irta Reischer E. II. kiad.
6. Gyakorlati és elméleti sortenyésztés. Saját tapasztalása nyomán. Irta Dely M. Másod. bővített kiad.
7. Apró majorság vagyis: a baromfitenyésztés foglalatja. Hóni és külföldi tekintélyek nyomán saját tapasztalásaival bővítve irta dr. Farkas Mihály. II. kiadás.
8. A bogár-gyümölcs tenyésztése. Irta dr. Farkas M.
9. A dinnye-tenyésztés foglalatja és a legjelesebb hóni és külföldi csemegefajok ismertetése. Irta dr. Farkas Mihály.
10. A szarvasmarha-tenyésztés. Irta Kégl S.
11. Eperfa- és selyemhernyó-tenyésztés. Irta Áron E.
12. A szarvasmarha hasznosítása. Irta Kégl Sándor.
13. A szőlőművelés kateja. Irta Perlaky Mihály.
14. Borászati v. pinoszegazdászati kate. Irta Perlaky M.
15. Miként emelhetjük gazdaságunk jövedelmét? Irta Róti János.
16. Népszerű és a gazdaság minden ágaira vonatkozó mezel gazda naptára az uradalmi tisztek számára. Összeállította Ring Adorján.

17. A tengeri nyulak tenyésztése. Irta Grubicz Géz.
18. A lótenyésztés. Irta Kodolányi Antal.
19. Állatorvosi jó tanácsok. Első könyv: Az állat és élete. Irta Dely M.
20. A földművelés alapelvei. Francziából Viktor Rendo után közli Grubicz G.
21. Állatorvosi jó tanácsok. Negyedik könyv: A beteg sertés orvoslása. Irta Dely Mátys.
22. A mező- és kertgazdaságra káros rovarok ismer-tetése és azok irtásmódja. Számos fametszetű ábrával. Irta dr. Nyáry Ferencz.
23. A gyümölcsfajenyésztés cserép- és faedényekben és az így s a szabadföldben nevelt törpefák okszerű vagyis növényéleti alapokon nyugvó metszése. Irta Kodolányi Antal. — 27 fametszvényvel.
24. Állatorvosi jó tanácsok. Második könyv: A beteg-állat-gyógytan, születés és hullavégzet. Saját tapasztalása nyomán irta Dely Mátys.
25. A gazda, kertész és erdősz leghasznosabb barátai az állatok között. Dr. Gloger L. W. C. hasonczimű német munkájának VII. kiadása nyomán írták Szorzon P. és Ébner S.
26. Gazdasági trágyaisme vagyis a trágyázás alapelvei A magyar gazdaközönség számára. Irta dr. Nyáry Ferencz.
27. Gazdasági számvitel kisebb birtokosok számára. Egy taldalékkal: A kisgazdai körök és társulatokról. Az idevágó szakmunkák felhasználása mellett irta Kodolányi Antal.
28. A dohánytermelés és kezelés kézikönyve a magyar gazdaközönség számára. Irta dr. Nyáry Ferencz.
29. A komlótermelés és kezelés kézikönyve. A magyar gazdaközönség számára. Irta dr. Nyáry Ferencz.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

KERESKEDELMI IRÁLYTAN ÉS LEVELEZŐ

egybekötve kereskedelmi és magán-ügyiratokkal.

GYAKORLATI KÉZIKÖNYV.

KERESKEDŐK, GYÁROKOK, PÉNZ- ÉS IPARVÁLLALATI TISZTISVELOK ÉS MAS IPAROSOK HASZNÁLATÁRA.

Irta

HANZÉLY FERENCZ.

A „Pesti kereskedő ifjak társulata” által jutalmazott pályamű.

Második kiadás. Ára fűve 2 frt.

AZ EGYSZERŰ ÉS KETTŐS KÖNYVVITEL TANKÖNYVE

IPAROSOK, KISKERESKEDŐK ÉS GYÁROK SZÁMÁRA.

UGYSZINTEN A GYAKORLATI PÁLYÁRA KÉSZÜLŐK ÖNTANULÁSÁRA ÉS ISKOLAI HASZNÁLATÁRA.

Irta

KARNER JÁNOS. NOVÁK SANDOR.

Első rész: Az egyszerű könyvvitel. — Ára fűve 1 frt 60 kr.

TARTALMA: A könyvvitelről általában: egyszerű könyv-vitel minden vállalkozásokkal gyakorlatilag kidolgozott illet-ek könyvvel és beárolt példák, a könyvezetése vonat-kozó határozatok.

Második rész: A kettős könyvvitel. — Ára fűve 1 frt 40 kr.

AZ IRÁLYTAN KÉZIKÖNYVE

KERESKEDŐK, GYÁROKOK ÉS IPAROSOK SZÁMÁRA.

A GYAKORLATI ÉLETBE LÉPŐK ÉS KERESKEDELMI ISKOLÁK HASZNÁLATÁRA ALKALMAZVA.

Elméleti és gyakorlati útmutatás kereskedői fogalmazványok szerkesztésére, az azokra vonatkozó magyar törvények s rendeletek fölémlítésével s egy függeléssel a váltóüzletekről.

Irta

KARNER JÁNOS.

magyar kir. számtanácsos, volt pesti k. akad. tanár, stb.

A CONLEGNER KÁROLY tanár által átnézett második német kiadás után magyarra fordította és átdolgozta GYULAI BÉLA, keresk. szaktanár.

Ára fűve 2 forint.

IRÁLYTAN.

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

A MÜEGYETEMI, KERESKEDEMI S REAL-TANODAI IFJUSÁG SZÜKSÉGLETEIRE.

A legtekintélyesebb bel- s külföldi munkák nyomán.

MACHIK JÓZSEF.

Második javított s bővített kiadás.

I. füzet: ÁLTALÁNOS ÉS KÜLÖNÖS RÉSZ. Ára fűve 60 kr.

II. rész: KERESKEDELMI IRÁLY. Ára fűve 1 frt.

MAGYAR-NÉMET KERESKEDELMI LEVELEZŐKÖNYV

ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI ÚTMUTATÁS A MAGYAR ÉS NÉMET KERESKEDELMI LEVELEZÉSRE.

KERESKEDŐK, IPAROSOK ÉS TANULÓK HASZNÁLATÁRA IRTA

STRACKERJAN FRIGYES ANTAL

Magyarra fordította és alkalmazta

GYULAI BÉLA.

Ára fűve 1 frt 80 kr.

33-ik szám 1883.

BUDAPEST, AUGUSZTUS 19.

XXX. évfolyam.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és a egész évre 12 frt. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 8 frt. Kétféle előfizetési mód: a postai megfizetéses titeldi is csatlakoz. POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre 6 • Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 3 • Kétféle előfizetési mód: a postai megfizetéses titeldi is csatlakoz.

KÉT LEENDŐ URALKODÓ.

A MA háboru után, mely 1866-ban Közép-Európa legnagyobb két német állama: Ausztria és Poroszország között kiütközött s melyben az elsőrendű nagyhatalmi állást elfoglaló Ausztria az addig csak másodrendű államnak ismert Poroszország által hét nap alatt legyőztetett s olaszországi birtokain kívül a német szövetségben addig elfoglalt irányadó állást is elvesztette, sőt a szövetségből egész forma szerint kiküszöböltetett: e hétnaposnak méltán nevezhető háboru után valóban nagy vakmerőség lett volna arra gondolni, hogy lesz még egyszer s nincs is oly messze az idő, a mikor a két háborus fel között oly szoros szövetségi és baráti viszony fog fennállani, a minő két oly hatalom között csak fennállhat, a melyek öszintén lemondtak az olyan politikáról, mely őket egymással ismét összeütközésbe hozhatná s oly politikát inauguráltak, mely teljes és kölcsönös érdekezésségon alapul.

1866 után mind a két állam nevezetes változáson ment keresztül. Ausztria kirekesztése után Poroszország lett a német szövetség vezetőtárs nélküli vezér-állama s a XIX. század legnagyobb diplomataja, Bismarck, hatalmas kézzel kezdé előkészíteni a nagy német egységet. Óriási munka volt a tömérdek souverain fejedelmeket engedményekre bírni s Bismarcknak előbb a különböző uralkodók alatt élő németeket kellett egy nagy nemzeti eszmében egyesíteni, hogy abból az állami egység kifejlőd-hessék. Szükség volt a franciaik elleni hábo-rura, melyben minden német egyaránt érdekelve volt; szükség a nagy diadalokra, melyek az egyesített német erő nagyságát s az egyesü-lésből származó roppant előnyöket a kételkedőknek szemé elé állítsák. Mindez megtörtént. Vilmos porosz király a francia királyok szék-helyén, Versaillesben német császárrá kiáltatta ki magát s III. Napoleon elfogása és a hadjárat szerencsés befejezése után a német császárságban a német egység is befejezett tényre lön, mely megmutatá, hogy nemcsak elég erős fenn-állani, hanem hogy azt az egységet bolygatni vagy kérdésessé tenni nem is lenne tanácsos senkinek.

Ausztriának rosszul eshetett eleinte, hogy a nagy német birodalom csodálatosan gyors tömörülésével mindinkább eltűnik reménye el-

vesztett befolyását a német államokban vissza-szerezni; de a tényen nem változtathatott, bele kellett nyugodnia s a maga részéről minden erejét a saját belső megszilárdítására fordítania. Első feladat volt bekere lépni a saját népeivel és szakítani az elavult abszolutisztikus formák-kal, melyek mellett a különböző népeket mind ugyanarra a kaptafára akarta boldogítani; meg-adni minden népnek a lehetőséget, hogy saját egyénisége, viszonyai, természeti hajlamai és

RUDOLF FÖHERCEG ÉS VILMOS POROSZ KIRÁLYI HERCEG.